

TUKIASUMISYKSIKÖSSÄ ASUVIEN MAAHANMUUTTAJANUORTEN KOKEMUKSET KOTOUTUMISESTA

Haataja, Auri g16841

Tampio, Sanna g16910

Opinnäytetyö, kevät 2012

Diakonia-ammattikorkeakoulu,

Diak Pohjoinen, Oulu

Sosiaalialan koulutusohjelma

Diakonisen sosiaalityön suuntautumisvaihtoehto

Sosionomi (AMK) + diakonin virkakelpoisuus

TIIVISTELMÄ

Haataja, Auri & Tampio, Sanna. Tukiasumisyksikössä asuvien maahanmuuttajanuorten kokemukset kotoutumisesta. Diak Pohjoinen, Oulu, kevät 2012, 61 s., 1 liite.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma, Diakonisen sosiaalityön suuntautumisvaihtoehto, sosionomi (AMK) + diakoni.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kuvata tukiasumisyksikössä asuvien maahanmuuttajanuorten kokemuksia kotoutumisesta Pudasjärvelle. Opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa tietoa tukiasumisyksikössä asuvien nuorten kotoutumiskokemuksista.

Opinnäytetyön lähestymistapa oli laadullinen. Aineisto kerättiin yksilö- ja ryhmähaastatteluin teemahaastattelun avulla. Haastateltavia oli yhteensä neljä. Haastattelut tehtiin syksyllä 2011. Aineisto analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä.

Opinnäytetyön tulosten mukaan tukiasumisyksikössä asuvien nuorten kotoutumiskokemukset olivat monipuoliset. Pudasjärven kaupungin pienuus oli yksi sekä positiivisia että negatiivisia kokemuksia aiheuttava tekijä. Tuloksista nousivat esille integroiva kotouttaminen ja yksilöllinen ohjaus osana toimivaa kotoutumista. Kotoutumista hidasti suomalaisten leimaava ja ennakkoluuloinen asenne maahanmuuttajia kohtaan. Seurakunnan merkitys kotoutumisessa jäi vähäiseksi.

Jatkotutkimushaasteeksi nousi tarkempi selvitys seurakunnan merkityksestä kotoutumisessa. Tällä hetkellä seurakunta ei ole mukana kotouttamisessa. Mikäli Pudasjärven seurakunta ottaisi isomman roolin maahanmuuttajien kotoutumisen tukemisessa, tällöin voitaisiin selvittää, millainen merkitys seurakunnalla olisi maahanmuuttajien kotoutumisessa.

Asiasanat: diakonia, kotoutuminen, laadullinen tutkimus, maahanmuuttajat, monikulttuurisuus

ABSTRACT

Haataja, Auri and Tampio, Sanna

Experiences of integration of young immigrants.

61 pages, 1 appendix. Language: Finnish. Oulu, Spring 2012.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services, Option in Diaconal Social Work.

The purpose of the study was to describe the experiences of young immigrants who live in a sheltered home and produce information on their integration in Pudasjärvi.

The study was a qualitative research. The data were collected from individuals and groups with theme interviews. The interviewees were four. The survey was performed in autumn 2011. The data were analyzed through inductive content analysis.

The results showed that experiences of the integration were diverse. The small size of Pudasjärvi city causes both positive and negative experiences. Integrative and individual guidance were an important part of the functional integration. Prejudice and stigmatized treatment were issues that prevent integration. The role of the parish in the integration was irrelevant.

A further study challenge is more careful research of the importance of the parish in the integration process in case the parish of Pudasjärvi takes a more active role in the immigrant's integration.

Keywords: diakonia, integration, qualitative research, immigrants, multiculturalism

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ	
ABSTRACT	
1 JOHDANTO.....	6
2 MONIKULTTUURISUUSPOLITIikka	7
2.1 Maahanmuutto ja integraatio	9
2.2 Maahanmuuttajanuoret	12
3 KOTOUTUMINEN	15
3.1 Kotouttamisohjelmat ja maahanmuuttostrategia	18
3.2 Kotouttamistoiminta ja tarjolla olevat palvelut	21
4 DIAKONIA JA SUOMEN EVANKELISLUTERILAISEN KIRKON MAAHANMUUTTAJATYÖ	26
4.1 Diakoniatyö	26
4.2 Evankelisluterilaisen kirkon ja seurakuntien maahanmuuttajatyö	28
5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN	30
5.1 Laadullinen lähestymistapa.....	30
5.2 Tutkimusympäristö ja aineiston keruu.....	31
5.3 Opinnäytetyön tarkoitus ja tutkimuskysymykset.....	33
5.4 Aineiston analyysi	34
6 TULOKSET	37
6.1 Tukiasumisyksikössä asuvien maahanmuuttajanuorten kokemukset kotoutumisesta Pudasjärvelle.....	37
6.1.1 Pienen paikan edut ja haitat	37
6.1.2 Integroiva kotouttaminen	38
6.1.3 Yksilöllinen ohjaus.....	39
6.2 Seurakunnan merkitys kotoutumisessa	40
6.2.1 Uskonelämän tärkeys.....	40

6.2.2	Tuntematon suomalainen seurakuntatoiminta.....	40
6.2.3	Torjuva asenne seurakuntaa kohtaan	40
7	JOHTOPÄÄTÖKSET JA JATKOTUTKIMUSHAASTEET	42
8	TULOSTEN VERTAILUA AIEMPIIN TUTKIMUKSIIN	44
9	OPINNÄYTETYÖN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS	48
10	POHDINTA.....	51
	LÄHTEET	53
	LIITE 1: Teemahaastattelurunko.....	60

1 JOHDANTO

Opinnäytetyömme liittyy maahanmuuttajatyöhön. Tarkoituksena oli kuvailla tukiasumisyksikössä asuvien maahanmuuttajanuorten kokemuksia kotoutumisesta Pudasjärvelle. Tavoitteena oli nostaa maahanmuuttajien oma ääni kuuluviin. Opinnäytetyön kautta saadun tiedon avulla voidaan tulevaisuudessa ottaa paremmin huomioon maahanmuuttajanuorten tarpeet ja kiinnittää huomiota esille tuotuihin asioihin.

Opinnäytetyö oli työelämälähtöinen ja se tehtiin yhteistyössä Pudasjärven kaupungin kanssa. Aihe oli ajankohtainen, koska Pudasjärvi on alkanut vastaanottaa turvapaikanhakijoita vuodesta 2008 alkaen ja tukiasumisyksikön toiminta on alkanut vuoden 2010 alussa. Opinnäytetyön aineisto kerättiin Pudasjärvellä sijaitsevassa nuorten maahanmuuttajien tukiasumisyksikössä.

Valmistumme sosionomi-diakoneiksi, joten otamme huomioon myös mahdolliset seurakunnan järjestämät tuen muodot. Olemme kiinnostuneita työskentelemään monikulttuurisessa ympäristössä ja tämän työn kautta lisäämme ymmärrystämme maahanmuuttoprosessin eri vaiheiden vaikutuksista maahanmuuttajiin sekä vieraaseen kulttuuriin sopeutumisesta. Lisäksi saamme konkreettista kokemusta toimia maahanmuuttajien kanssa.

Toistaiseksi maahanmuuttajien omien kokemusten kartoittaminen liittyen suomalaisen palvelujärjestelmän toimivuuteen tai maahanmuuttajille tarjottavaan koulutukseen on ollut vähäistä ja erillistutkimusten varassa. Palvelujärjestelmän ja koulutuksen kehittämisen kannalta niiden käyttäjien kuuleminen on tärkeää. Maahanmuuttajien kotoutumiseen liittyvien näkemysten kuuleminen on tärkeää myös arvioitaessa integraation kaksisuuntaisuuden tilaa. (Vänskä-Rajala 2010, 7.)

2 MONIKULTTUURISUUSPOLITIikka

Monikulttuurisuus ymmärretään usein niin, että valtaväestön kanssa rinnakkain elävät maahanmuuttajat ovat tasavertaisia heidän kanssaan. Vastaanottavan valtion pitäisi myös antaa ja osoittaa oikeus uusille asukkaille oman kielen ja kulttuurin säilyttämiselle ja ylläpitämiselle. Monikulttuurisuuspolitiikkaan kuuluu, että maahanmuuttajia kohdellaan yhdenvertaisesti, ja että he tuntisivat olevansa yhdenvertaisia niin poliittisen, taloudellisen kuin sosiaalisenkin elämän alueilla. Keskinen kysymys monikulttuurisissa valtioissa on se, kuinka paljon valtion tulee eriyttää palvelujärjestelmäänsä eri vähemmistöjen kulttuuristen, kielellisten ja uskonnollisten tarpeiden mukaan. (Ekholm 2001, 166 – 167.)

Maahanmuuttajalla tarkoitetaan henkilöä, joka joko pysyvästi tai tilapäisesti elää maassa, jossa hän ei ole syntynyt. Maahanmuuttaja on voinut muuttaa maahan monenlaisista eri syistä, kuten työn tai perheen perässä, turvapaikanhakijana tai pakolaisena. Maahanmuuttaja voidaan määritellä myös ulkomailla syntyneeksi Suomeen tullessaan ulkomaankansalaiseksi ja vieraskieliseksi henkilöksi. (Ihmisoikeudet.net i.a; Vänskä-Rajala 2010, 5.)

Monikulttuurisuus käsite on vakiintunut suomalaiseen kielenkäyttöön 1980-luvun loppupuolella. Aluksi monikulttuurisuus käsite liitettiin maahanmuuttajien määrän lisääntymiseen. Se ei kuitenkaan välttämättä liity maahanmuuttoon. Yhteiskunta voi olla monikulttuurinen jo pelkästään sen vuoksi, että maassa tunnustetaan kahta eri äidinkieltä. Tällainen tilanne on tuttu Suomessa muun muassa suomenruotsalaisten osalta ainakin jossain suhteissa. Yksinkertaisesti ajateltuna monikulttuurisuus on sellaisen maan ominaisuus, jossa asuu ihmisiä ”monesta kulttuurista”. Monikulttuurisen yhteiskunnan ihanne- ja tavoitetilä olisi se, että eri kulttuurista tulevien ihmisten välillä olisi tasa-arvoinen kohtaaminen kaikilla yhteiskunnan tasoilla eikä kenenkään tarvitsisi luopua identiteetistään. (Lepola 2000, 198 – 205.)

Monikulttuurisuuspolitiikan ongelmaksi nousee se, millä alueilla edellytetään yhteisiä arvoja ja millä alueilla ihmiset voivat toteuttaa oman kulttuurinsa mu-

kaista elämäntapaa. Yleisesti ajatellaan, että julkisella alueella jaetaan yhteiset arvot, mutta yksityisellä alueella kukin voi toteuttaa oman etnisen ryhmänsä arvoja ja näkemyksiä. Todellisuudessa julkista ja yksityistä aluetta on vaikea erottaa, koska julkinen alue tunkeutuu yksityisen puolelle esimerkiksi kasvatuksessa ja koulutuksessa. (Ekholm 2001, 167.) Maahanmuuttajien asemaa työelämässä on tutkittu Keinot kohti tasa-arvoa – projektissa, jonka loppuraportin ovat toimittaneet Sirpa Wrede ja Camilla Nordberg. Maahanmuuttajanuorten vapaaajantoimintoihin ja kansalaistoimintaan osallistumista on käsitelty teoksessa Ovet auki! Helsingin nuorisotutkimusseuran julkaisussa. (Harinen, Honkasalo, Souto & Suurpää 2009.)

Monikulttuurisuuspolitiikan periaatteiden kääntäminen konkreettiseksi toiminnaksi vaatii myös institutionaalisia ratkaisuja sekä tietoa tehtyjen ratkaisujen tuloksellisuudesta koskien muun muassa palveluiden organisoimista ja kohdentamista sekä henkilökunnan kouluttamista. Vielä 1980 luvulla todettiin maahanmuuttajien voivan hyvin, niin tänä päivänä juuri maahanmuuttajien syrjäytymiskehitys haastaa kysymään: miten selviämme monikulttuurisuuden haasteista? (Matinheikki-Kokko 1997, 12.)

Vastaanottopolitiikassa viranomaiset painottavat sosiaalista koheesiota ja universalistista lähestymistapaa maahanmuuttajien tarpeisiin vastaamiseksi ennemminkin kuin etnisten vähemmistöjen omien instituutioiden varaan rakennettuja ratkaisuja. Sosiaalinen koheesio ja yhteiset arvot eivät kuitenkaan voi toteutua ilman maahanmuuttajien tasavertaista osallistumista ja vaikutusmahdollisuutta yhteiskunnan eri aloilla. Virkamiehet kyllä korostavat maahanmuuttajien olevan yhteiskuntamme rikkaus, mutta silti heitä ei näy asemissa, joissa suunnitellaan, päätetään ja käytetään yhteiskunnallista valtaa juuri heitä koskevien asioiden hoidossa. Etnosentrinen valtarakenne maahanmuuttajien asioista huolehtivassa virkamieskunnassa pitää huolen siitä, että suomalaiset määrittävät maahanmuuttajien ongelmia ja myös ratkaisut niihin. (Matinheikki-Kokko 1997, 13.)

Edellä kuvattu suomalaista professionaalisuutta korostava lähestymistapa, joka luottaa siihen, että meidän arvomme ovat kulttuurisesti neutraaleja, voi olla var-

sin toimimaton monikulttuurisuuden luomiseksi tai lähtökohdaksi toisesta kulttuurista tulevien aktiiviseksi integroimiseksi yhteiskuntaamme. Tutkimusten mukaan maahanmuuttajat integroituvat yleensä ensiksi omaan etniseen yhteisöön. Tätä kautta muotoutuu yksilöllinen ja yhteisöllinen asema vastaanottavaan maahan. Jännitteet maahanmuuttajien perheissä, sukupuolten ja sukupolvien välillä ovat myös osa akkulturaatioprosessia. Suomalainen virkamieskoneisto on pelännyt etnisten vähemmistöjen estävän sosiaalisen integraation. Huomio on kuitenkin tällöin kohdistunut ensisijaisesti valtaväestön ja etnisten vähemmistöjen välisiin suhteisiin. Tutkimusten mukaan etniset jännitteet ja koettu epätaasa-arvo voivat vahvistua maassa syntyneiden maahanmuuttajien lasten kohdalla, jollei yhteiskunta kykene tukemaan kulttuurista moniarvoisuutta ja sitä kautta luomaan heille psykologisia edellytyksiä kokea kuuluvansa tasa-arvoisina jäseninä suomalaiseen yhteiskuntaan. (Matinheikki-Kokko 1997, 14 – 15.)

Karmela Liebkind ja Inga Jasinskaja-Lahti ovat tutkineet nuorten maahanmuuttajien hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä. Heidän tutkimustulokset osoittivat, että monet eri tekijät vaikuttivat nuorten maahanmuuttajien akkulturaatioprosessiin ja eri kulttuuriryhmiin kuuluvien nuorten maahanmuuttajien sopeutumiseen. Tämä tutkimuksen aineisto oli kerätty osittain postikyselynä että ryhmätilanteissa, mikä saattaa heijastua tuloksiin. Tässä tutkimuksessa syrjintäkokemukset selvästi lisäsivät tutkittujen maahanmuuttajanuorten stressioireita ja käyttäytymisongelmia. (Jasinskaja-Lahti & Liebkind 2000, 119.)

2.1 Maahanmuutto ja integraatio

Integraatiokäsitettä käytettäessä on yleensä mukana kaksi tekijää: isompi kokonaisuus, valtayhteisö tai osa siitä ja maahanmuuttajaosapuoli joko yksilö- tai yhteisötasolla. Tarkastelun suunta on maahanmuuttajaosapuolen integraatiosta isompaan kokonaisuuteen ja yleensä tutkitaan tässä prosessissa tapahtuvia muutoksia esimerkiksi miten maahanmuuttaja sopeutuu uuteen kulttuuriin ja tulee osalliseksi siihen kuitenkin niin, että hän voi säilyttää oman identiteettinsä ja kulttuurinsa erityispiirteet ja nimenomaan maahanmuuttajan näkökulmasta.

Harvoin tutkimuksen kohteena ovat valtaväestössä tapahtuvat muutokset. (Forsander 2000, 76 – 78.)

Useille eri integraatiomääritelmille on yhteistä lisääntyvän osallistumisen tai osaksi tulemisen korostaminen. Maahanmuuttajat näyttäisivät liikkuvan reunoilta lähemmäs yhteiskunnan keskiötä osallistumalla keskiön normien mukaiseen toimintaan. Integraatio nähdään jatkuvana liikkeenä kohti yhteiskunnan keskiötä. Monet tutkijat ovat korostaneet, että integraatiokäsitteen rajauksessa on tarpeen määritellä yhteisöt, joista kulloinkin puhutaan. Elina Ekholm on muun muassa nimennyt valtayhteisön suuntaan tapahtuvan integraation rakenteelliseksi integraatioksi, joka pitää sisällään poliittisen, taloudellisen ja sosiaalisen integraation. Toinen integraation keskeinen osa on etnisen yhteisön sisäinen integraatio, joka Ekholmin mukaan kuvaa muun muassa etnisen ryhmän yhtenäisyyttä ja kulttuuristen arvojen ylläpitoa. On myös esitetty, että etnisen ryhmän sisäinen integraatio edesauttaa rakenteellista integraatiota valtayhteiskuntaan. (Forsander 2000, 76 – 78.)

Integraatio nähdään myönteisenä ja tavoittelemisen arvoisena asiana pohjoismaisessa hyvinvointivaltioideologiassa. Yhteiskunta integroi jäseniään osaksi sitä muun muassa työn ja koulutuksen avulla. Vuonna 2006 hyväksytyn hallituksen maahanmuuttopolitiittisen ohjelman pääpaino onkin ollut työperäisen maahanmuuton edistämisessä. Tämä johtuu siitä, että Suomessa on jäämässä suuret ikäluokat eläkkeelle tulevana vuosina, ja Suomea on kohtaamassa työvoimapula. (Forsander 2000, 79 – 80; Jaakkola 2009, 11.)

Kansainvälisten periaatteiden mukaan itsenäinen valtio on oikeutettu päättämään, kenelle se myöntää kansalaisuuden. Maahanmuuttajien kotoutumisen kannalta on tärkeää, millaista integraatio- ja vähemmistöpolitiikkaa maahanmuuttajia kohtaan noudatetaan sekä millaisia velvollisuuksia ja oikeuksia heillä on. Maahanmuuttajien osalta oletus on, etteivät he ole ikinä olleetkaan suomalaisen yhteiskunnan keskiössä, joten heidät tulee kiinnittää sinne eli integroida. Hyvinvointiyhteiskunta käyttää laajaa yhteiskuntapolitiittista keinovalikoimaansa esimerkiksi työttömien tukityöllistämistä, nuorten työpajoja ja maahanmuuttajakoulutusta työharjoitteluineen. Vuonna 1999 voimaan tullut kotouttamislaki on

maahanmuuttajien osalta hyvä esimerkki kotoutumisen pakosta. Laki velvoittaa maahanmuuttajat osallistumaan kotouttavaan eli integroivaan toimintaan, jopa sanktioiden uhalla, jos maahanmuuttaja uhkaa jäädä integroivan toiminnan ulkopuolelle eli marginaaliin. (Ekholm, 164 – 165; Forsander 2000, 79 – 80.)

Maahanmuuttajien integroitumiseen liittyy yksilötason tekijöiden lisäksi myös vastaanottavan yhteiskunnan sosiaalinen järjestelmä ja vastaanottopolitiikka sekä maahanmuuttajaryhmän demografinen koostumus. Nämä tekijät vaikuttavat siihen, millaiseen akkulturaatiostrategioihin eri maissa ryhdytään. Tällä tarkoitetaan sitä prosessia ja niitä muutoksia, joita tapahtuu kahden eri kulttuurin kohdatessa ja joutuessa jatkuvaan kosketukseen toistensa kanssa. (Alitolppa-Niitamo & Ali 2001, 140.)

Monikulttuurisessa yhteiskunnassa eri kulttuuriryhmät ja yksilöt joutuvat miettimään omaa akkulturaatiostrategiaansa eli sitä, miten sopeutua kulttuurien kohtaamisessa. Yksilön ja ryhmien akkulturaatioasenteet voidaan jakaa kahteen pääkysymykseen, jotka koskevat yksilön ja/tai ryhmän asennetta oman etnisen identiteetin ja kulttuurin ylläpitämiseen ja kehittämiseen sekä yksilön/ryhmän yhteyttä ja osallisuutta valtakulttuurin edustajiin ja yhteiskuntaan. Näiden pääkysymysten kautta voidaan muodostaa neljä eri akkulturaatiostrategiaa, jotka ovat integraatio-, sulautumis- eli assimilaatio-, separaatio- sekä marginalisaatiostrategia. (Berry & Sam 1996, 296 – 297; Liebkind 2006, 19 – 20.)

Integraatiostrategiasta puhutaan, kun oman kulttuurin ylläpitämistä ja osallisuutta uuteen yhteisöön pidetään tärkeinä. Sulautumis- eli assimilaatiostrategiasta puhutaan, jos omaa kulttuuri-identiteettiä ei haluta säilyttää, mutta halutaan sulautua uuteen kulttuuriin. Separaatiostrategiasta puhutaan, jos oma kulttuuri halutaan säilyttää, mutta suhtaudutaan negatiivisesti yhteiskunnassa vallitsevaan kulttuuriin. Neljäs akkulturaatiostrategia on marginalisaatio jolloin suhtautuminen sekä omaan että yhteiskunnassa vallitsevaan kulttuuriin on kielteinen. (Berry & Sam 1996, 297; Liebkind 2006, 20.)

Maahanmuuttajien akkulturaatioprosessiin liittyvät sisäiset ja ulkoiset ristiriidat eivät tietenkään ole mikään yksinkertainen kysymys ja ratkaistavissa vain viit-

taamalla ulkoisiin tekijöihin. Psykkisen kehityksen tukeminen ihmiselle toisesta kulttuurista tuleville ihmisille asettaa myös heidän kanssaan työskenteleville erityisvaatimuksia. Maahanmuuttajien psyykkinen oireilu voi olla epämääräistä kipuilua, jolle ei löydy fyysistä perustaa ja ulkopuolinen auttaja voi tuntua tunkeilijalta. Työntekijöiden heikko monikulttuurinen pystyvyys voi nostaa heidän kynnystään tarttua maahanmuuttajien psyykkisiin ongelmiin. Matinheikki-Kokon (1997) mukaan maahanmuuttaja-asiakkaiden kohdalla auttamiskynnys ilmenee ajautumisena luukulta toiselle sektoroituneessa palvelujärjestelmässä, jossa kukaan ei uskalla ottaa vastuuta maahanmuuttajien psyykkisen hyvinvoinnin tukemisesta. (Matinheikki-Kokko 1997, 16 – 17.)

2.2 Maahanmuuttajanuoret

Maahanmuuttajataustaisten nuorten yhdistäviä tekijöitä ovat kokemukset vieraaseen kulttuuriin tulemisesta ja siihen liittyvistä haasteista, uusista tilanteista ja koti-ikävästä. Syntyperäisiin suomalaisnuorista heidät erottaa heidän määrittelynsä itsestään suhteessa omaan ja suomalaiseen kulttuuriin. Maahanmuuttajastatus on nuorten elämässä pysyvää. Vaikka maahanmuuttajataustaiset nuoret olisivat viettäneet suurimman osan elämästään Suomessa, he eivät kuitenkaan koe olevansa suomalaisia Suomen kansalaisuudesta huolimatta. Maahanmuuttajanuorten erilaisista kulttuuritaustoista huolimatta maahanmuuttajanuoret toivovat tulevaisuudelta samoja asioita kuten onnellista ja tasapainoista arkea ja mielekästä työelämää. (Maahanmuuttajanuoret Suomessa 2009, 2.)

Maahanmuuttajataustaisille nuorille oman kulttuurin säilyttäminen on tärkeää, mutta se aiheuttaa omalta osaltaan ristiriitoja suhteessa ympäristöön. Suomalaisnuoret voivat odottaa heidän sopeutuvan yhteiskuntaan ja sulautumaan valtaväestöön. Jos maahanmuuttajanuori kokee olevansa taustaltaan samankaltainen suhteessa suomalaistaustaiseen nuoreen, vaikutukset maahanmuuttajanuoren integraatioon uuteen yhteiskuntaan sosiaalisten suhteiden kautta ovat positiiviset. Esimerkiksi virolaisnuoret kokevat samankaltaisuutta suomalaisnuorten kanssa ja heidän ystäväpiiriinsä kuuluu paljon suomalaisia ystäviä. Sen

sijaan esimerkiksi somalitaustaisten nuorten ystäväpiiri koostuu oman kulttuurin edustajista. (Maahanmuuttajanuoret Suomessa 2009, 7.)

Yhteisöllisyys on maahanmuuttajataustaisten nuorten elämässä merkittävä asia hyvinvoinnin ja elämässä pärjäämisen näkökulmasta katsottuna. Erityisesti somalitaustaisille nuorille oman yhteisön hyväksyntä ja yhteenkuuluvuuden tunne ovat merkittävä voimavara. Somalitaustaisten nuorten kohdalla yhteisöllisyyden merkitys työelämässä on merkittävä. Työllistymistä suunnitellaan usein oman yhteisön jäsenen yrityksiin tai yhteisön jäsenten suositusten perusteella. (Maahanmuuttajanuoret Suomessa 2009, 10.)

Maahanmuuttajanuoret osaavat olla kiitollisia Suomen yhteiskunnan tarjoamasta turvasta. Omasta taustastaan ja lähtökohtiensa vuoksi, he osaavat omasta mielestään kunnioittaa ja arvostaa monia asioita suomalaisnuoria enemmän. Maahanmuuttajanuoret arvostavat tasa-arvoisuutta koulutuksessa ja taloudellisessa tilanteessa. Huonoimpana puolena Suomessa asumisessa maahanmuuttajanuoret pitävät rasismia. Vaikka rasismia ei omalla kohdalla olisi koettukaan, rasismi leimaa suomalaista yhteiskuntaa. Eniten rasismia kohdataan vanhempien ja humalaisten sekä median taholta. Erityisesti rasismi korostuu somalitaustaisten arjessa. Rasismien ohella maahanmuuttajanuoret ovat huolissaan leimautumisesta. Yksilöiden käyttäytymisen perusteella nuoret pelkäävät leimautuvansa rikolliseksi tai erityisesti somalinuorten pelko leimautumisesta sosiaalipummeiksi. Leimautumisen pelkoon liittyy myös huoli siitä, etteivät nuoret pysty täyttämään ympäristön asettamia vaatimuksia. (Maahanmuuttajanuoret Suomessa 2009, 8.)

Anna Rastas (2007) on tehnyt usean vuoden kenttätöön etnografisena tutkimuksena rasismista lasten ja nuorten arjessa. Tutkimuksen painopisteenä oli pyrkimys paneutua erityisesti sellaisiin rasismien ilmenemismuotoihin, jotka näyttäytyvät merkityksellisinä lasten ja nuorten kokemusmaailmassa. (Rastas 2007, 118 – 119.) Vaikka suomalainen yhteiskunta pyrkii tukemaan monin tavoin ja eri tukitoimien avulla vanhemmuutta, niin mikään taho ei kuitenkaan näytä perehtyneen erityisesti rasismia kohdanneiden perheiden ongelmiin. Jotta asiantuntevaa apua ja kohdennettuja tukitoimia voitaisiin alkaa kehittää, tarvitaan lisää

tietoa perheiden ja eri perheenjäsenten kohtaamasta rasismista ja mahdollisuuksista käsitellä kokemuksiaan. (Rastas 2007, 134.) Tutkimuksessa nousi myös esille se, miten eri nuorisokulttuurit tarjoavat erilaisia mahdollisuuksia olla muutakin kuin ”vain” suomalainen. Rastas tuo väitöskirjassaan esille myös maahanmuuton toisen puolen, että myös suomalainen nuorisokulttuuri muuttuu maahanmuuttajanuorten tullessa näkyväksi osaksi suomalaisten nuorten arkea. (Rastas 2007, 118 – 119.)

Honkasalon ja Suurpään (2009) kirjoittamassa artikkelissa, Tutkijoiden kiistellyt roolit rasismien ja nuorten tutkimuksessa, todetaan se tosiasia, että vain harvoin pysähdytään miettimään perusteellisesti, mitkä yhteiskunnalliset asiat johtavat maahanmuuttajataustaisten nuorten liikehdintään tai saattavat heidät syrjään mielekkäästä arjesta ja ympäröivään yhteiskuntaan kuulumisen kokemuksista. Heidän mukaansa merkillepantavaa on myös se, että lasten ja nuorten kohtaamasta rasismista puhutaan mediassa vain harvoin. (Honkasalo & Suurpää 2009, 145.)

Maahanmuuttajataustaisten nuorten koulutusvalintoja ei ohjaa varma työllistyminen, vaan nuoret hakeutuvat heitä itseään kiinnostaville ja mielekkäiltä tuntuville aloille. Maahanmuuttajanuorten niin kuin suomalaisnuorten toiveina ja haaveina tulevaisuuden työelämässä ovat koulutusta vastaavan työpaikan saaminen, työn mielekkyys ja mahdollisuus itsensä toteuttamiseen sekä työyhteisön hyvää työilmapiiriä. Nuorten arvostama tasa-arvoinen kohtelu koulutuksessa ei kuitenkaan toteudu heidän mielestään työelämässä. Erityisesti somalitaustaiset nuoret kokevat olevansa eriarvoisessa, epäedullisessa asemassa työnhakutilanteessa. Somalitaustaiset nuoret eivät koe voivansa kilpailla suomessa samoilla työmarkkinoilla toisten kanssa. Huolimatta kouluttautumisestaan ja aktiivisuudestaan työmarkkinoilla sekä kansainvälistymisestä ja kulttuurien tuntemisesta, he uskovat työuran rakentamisen olevan haasteellista. (Maahanmuuttajanuoret Suomessa 2009, 9.)

3 KOTOUTUMINEN

Suomessa voimassa oleva laki kotoutumisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta (1999) määrittelee kotoutumisen olevan maahanmuuttajan yksilöllistä kehitystä tavoitteena osallistua työelämään ja yhteiskunnan toimintaan samalla oma kieltään ja kulttuuriaan säilyttäen. Merkittäviä kotoutumisen valmiuksiin vaikuttavia tekijöitä ovat esimerkiksi koulutustaso, kielitaito, maahanmuuttoikä, terveys ja aikaisempi kokemus muista kulttuureista. Keskeisessä roolissa on henkilön oma motivaatio ja aktiivisuus, mutta maahanmuuttajan kotoutumiseen vaikuttavat myös ympäröivä yhteiskunta ja valtaväestön asenteet. Yhteiskunnallisesta näkökulmasta kotoutumisen käsitteeseen liittyy toive siitä, että maahanmuuttajan asema vähitellen lähestyy kantaväestön asemaa elämän eri sektoreilla. Kotoutumisesta puhuttaessa tulee huomioida myös prosessin kaksisuuntaisuus luonne, vastaanottavan yhteiskunnan ja sinne muualta muuttavan sopeutuminen toisiinsa. Prosessiin vaikuttavat niin väestöryhmien väliset suhteet kuin harjoitettu kotouttamispolitiikka ja erilaiset yhteiskunnalliset toimet, joilla vaikutetaan yksilöiden mahdollisuuksiin. (Dannert & Harilahti-Juola 2010, 96; Maahanmuuttovirasto i.a; Vänskä-Rajala 2010, 4 - 5.)

Keskeinen yhteiskuntaan integroiva tekijä Suomessa on työ. Tämä koskee niin valtaväestöä kuin maahanmuuttajia sekä työvoimaan kuuluvia tai siihen välillisesti kosketuksissa olevia. Tämän vuoksi maahanmuuttajien työllistyminen on yhteiskunnallisen integraation kannalta keskeinen kysymys. Kun Suomessa aikaisemmin käsiteltiin maahanmuuttajien integraatiota kulttuuri- ja identiteettikysymysten kautta, on nykyisin nostettu työn kautta kotoutuminen keskeiseksi kysymykseksi. (Forsander & Ekholm 2001, 59.)

Niin Suomessa kuin muissakin teollisuusmaissa maahanmuuttajien työllistyminen on tavallisesti vaikeampaa kuin valtaväestön. Maahanmuuttajaperheessä yhden perheenjäsenen työttömyys vaikuttaa koko perheen kotoutumiseen uuteen yhteiskuntaan. Työmarkkinoilla maahanmuuttajat jaetaan usein kahteen ryhmään: työvoimapolitiittisiin muuttajiin eli niihin, joiden muutto perustuu heidän työvoimansa kysyntään ja muihin maahanmuuttajiin eli niihin, joiden muutto pe-

rustuu muihin syihin. Viimeksi mainittuun ryhmään kuuluvat esimerkiksi paluumuuttajat ja pakolaiset. (Forsander & Ekholm 2001, 60.)

Samoin kuin muualla Euroopassa, myös Suomessa maahanmuuttajien työttömyysluvut ovat moninkertaiset verrattuna valtaväestöön, ja he työskentelevät usein heikosti arvostetuissa tehtävissä. Maahanmuuttajien vaikeaan työllisyystilanteeseen on löydetty muutamia syitä. Esimerkiksi maahanmuuttajien määrän moninkertaistuminen sekä 1990-luvun taloudellinen lama aiheuttivat työttömyyttä lähes kaikissa yhteiskuntaryhmissä, erityisesti maahanmuuttajien keskuudessa. Myös työelämän muutokset, kuten teollisuuden automatisoituminen, ovat vähentäneet erityisesti vähän kielitaitoa ja koulutusta vaativia työpaikkoja. Maahanmuuttajien työttömyys on kuitenkin pikkuhiljaa kääntynyt laskuun viime vuosikymmenen puolen välin jälkeen. Työvoimapolitiisilla toimilla, kuten koulutuksella ja tuetuilla työelämäkontakteilla on ollut tälle kehitykselle tärkeä merkitys. (Forsander & Ekholm 2001, 62.)

Maahanmuuttajien työllistyminen on hankalaa, koska useimpien maahanmuuttajien työllistyminen on riippuvainen suomalaisessa työelämässä vaadittavien perustaitojen, kuten kotimaisten kielten ja muiden kulttuuristen kykyjen hallinnasta. Näitä taitoja opiskellaan muun muassa maahanmuuttajakoulutuksessa, joka on työvoimapolitiista aikuiskoulutusta. Koulutukseen pääseminen edellyttää työttömyyttä. Niiden maahanmuuttajien, joiden muutto ei perustu työvoiman kysyntään, sijoittuminen ammattitaitoa vastaavaan työhön onkin yleensä mahdollista vasta sitten, kun suomen kieli ja muut työmarkkinaresurssit ovat hallinnassa. (Forsander & Ekholm 2001, 62.)

Levas Kovarskis (2011) kirjoittaa *Sosiaalieti*o lehdessä artikkelissaan Maahanmuutto on aina sankaritarina siitä, miten lapset ja murrosikäiset sopeutuvat uuteen tilanteeseen kohtuullisen hyvin. Hänen mielestään vanhemmatkin voivat kotoutua kohtuullisesti, jos he tiedostavat, millaisia sopeutumisprosesseja heillä on edessään. Kovarskisin mielestä maahanmuutto aiheuttaa aina kriisin ja syviä psyykkisiä muutoksia, minkä vuoksi olisi syytä muuttaa alle 25-vuotiaana, jos haluaa todella sopeutua uuteen maahan ja kulttuuriin. (Kovarskis 2011, 11.)

Kovarskisin (2011) mukaan maahanmuuttaja tulee jälleen lapsenkaltaiseksi, koska hänen pitää opetella kaikki asiat uudelleen, ja se on usein aikuiselle nöyryyttävä kokemus. Maahanmuuttajan identiteetti haurastuu, kun ympäröivä kulttuuri ei tue sitä. Muuttaja tuntee itsensä ulkopuoliseksi, erilaiseksi, pieneksi ja heikoksi eli hän ei kykene olemaan sellainen kuin haluaisi olla – aikuinen, jolla on asiat hallinnassa. Hänen on rakennettava identiteettiään uudelleen aikuisena. (Kovarskis 2011, 8.)

Psykiatrian erikoislääkärinä Kovarskis on huomannut, että vastikään maahan tullut ihminen suhtautuu maanisesti tai masentuneesti uuden elämän aloittamiseen. Tämä ei kuitenkaan tarkoita psyykkistä sairautta vaan suhtautumistapaa. Maanisuus on yritystä ottaa oma elämä uudestaan hallintaan, jolloin ihminen hoitaa asioita, oppii uutta ja menee eteenpäin. Kotoutuminen on todennäköisemmin helpompaa. Masentuneesti suhtautuva taas suree menetettyä elämää eikä lähde itse muuttamaan tilannettaan, josta seuraa luonnollisesti hitaampi ja pakonomainen kotoutuminen. (Kovarskis 2011, 9.)

Maahanmuutto on aina kuitenkin kriisi. Kaikki muuttajat, huolimatta siitä miten ovat maahan tulleet, käyvät surun läpi jollain tavalla: tuskana, ahdistuksena, kaipuuna, somaattisina sairauksina. Jotkut ovat kriittisiä, katkeria ja vihamielisiä uutta maata kohtaan, jotkut vetäytyvät vaalimaan suhdetta kotimaahansa. Kovarskisilla itsellään suurin suru syntyi aikoinaan kielestä. Hänen mukaansa kieli on aarre. Sen osaaminen ja hallitseminen merkitsevät paljon kotoutumisessa. Kovarskisin mielestä maahanmuuttajat pitäisi velvoittaa kielen, maan kulttuurin ja historian opiskeluun. Kovarskisin mukaan kotoutumista helpottaa asenne siihen, että maahan tullessaan ihminen ymmärtää ja sisäistää sen, että hänen paikkansa on nyt täällä. Sen vuoksi maahanmuuttajalle on tärkeää, että hänellä on suhteita valtaväestöön. (Kovarskis 2011, 10 – 11.)

3.1 Kotouttamisohjelmat ja maahanmuuttostrategia

Kotouttamisella tarkoitetaan viranomaisten järjestämiä kotouttamista edistäviä toimia. Kotouttamisen tavoitteena on, että maahanmuuttajat voivat osallistua suomalaisen yhteiskunnan toimintaan kuten muutkin maassa asuvat. Suomen tai ruotsin kielen oppiminen on yksi kotoutumisen keskeinen tekijä. Kielitaidon karttuminen edistää mahdollisuuksia työllistyä tai jatkaa opintoja. Suomen kotouttamislainsäädäntö henkii John W. Berryn kotoutumisen akkulturaatiomallin perusajatusta, jonka mukaisesti henkilö pystyy elämään uudessa yhteiskunnassa aktiivisena, täysivaltaisena jäsenenä kuitenkin säilyttäen oman kulttuurinsa erityispiirteitä. (Dannert & Harilahti-Juola 2010, 96; Maahanmuuttovirasto i.a.; Sisäasiainministeriö 2011; Vänskä-Rajala 2010, 4.)

Kielitaitoa ja Suomen yhteiskunnan tuntemusta voi opiskella esimerkiksi kansanopistoissa tai avoimissa korkeakouluissa sekä aikuisopistoissa. Lisäksi kotoutumiskoulutusta järjestetään myös työvoimakoulutuksena. Kieli- ja yhteiskuntatietämyksen lisäksi koulutus voi sisältää työelämään liittyvää koulutusta sekä työharjoitteluja. Työvoimakoulutuksen kesto on noin vuosi ja siihen sisältyy henkilökohtainen opiskelu- ja työllistymissuunnitelma. Kotoutumissuunnitelmaan voidaan hyväksyä suomen ja ruotsin kielen lisäksi sellaisia opintoja, joiden tähtäimenä on peruskoulun, lukion tai ammattitutkinnon suorittamiseen. (Sisäasiainministeriö 2011.)

Liisa Juuso-Silvennoinen 2010 käsittelee opinnäytetyössään kotoutumiskoulutuksen antamia valmiuksia selviytyä uudessa ympäristössä ja mahdollisuuksista toimia työelämässä sekä jatko-opinnoista. Tulosten perusteella kotoutumiskurssi antaa perusvalmiudet uudessa ympäristössä selviytymiseen, mutta ei riitä maahanmuuttajien työnhakuvalmiuksien tai jatko-opintoihin hakeutumisen tukemiseen. (Juuso-Silvennoinen 2010.)

Maahanmuuttajien kotouttamiseen osallistuvat monet eri tahot niin valtiollisella kuin kunnallisellakin tasolla. Kotikuntapaikan saaneella työttömällä, työmarkkina- tai toimeentulotukea saavalla maahanmuuttajalla on oikeus kotouttamissuunnitelmaan ja siinä sovittuihin yksilökohtaisiin palveluihin. Kotouttamissuun-

niteilma tehdään sen jälkeen kun maahanmuuttaja on merkitty Suomen väestötietojärjestelmään pysyvästi Suomessa asuvaksi. (Sisäasianministeriö 2011.)

Kunnan tehtävänä on yhdessä työvoimatoimiston kanssa huolehtia maahanmuuttajien koulutuksesta ja työllistymisen edistymisestä. Erityisesti kuntien velvollisuutena on huolehtia lasten-, nuorten ja perheiden kotoutuminen, millä tarkoitetaan oman äidinkielen ja kulttuurin tukemista, perusopetuksen ja ammatillisen opetuksen, vapaa-ajan toiminnan sekä sosiaali-, terveys- ja asumispalveluiden järjestämistä. (Kosonen 2006, 150.) Jokainen yksilö määrittelee kotoutumisen riittävyyden omista lähtökohdista käsin, ja siihen vaikuttavat monenlaiset yksilölliset tekijät, mahdollisuudet ja valinnat (Vänskä-Rajala 2010, 5).

Laki kotoutumisen edistämisestä (2010) laittaa kunnat uuden haasteen eteen, sillä merkittävin uudistus on se, että kotouttamisen piiriin tulevat kaikki maahanmuuttajat, jotka oleskelevat maassa vähintään vuoden. Lain mukaan kotouttamisessa lähtökohtana on maahanmuuttajien heterogeenisyyden huomioiminen. Alkuinformaatio annettaisiin kaikille, mutta muita palveluita tarjottaisiin tarpeen mukaan. Valmisteltavana on ollut määräaikainen kokeilulaki, kotouttamisen kolme polkua, missä ajatuksena on kokeilla kolmea asiakaslähtöistä kotouttamisen polkua, joissa tavoitteet ja toimenpiteet vaihtelevat maahanmuuttajien erilaisten tarpeiden mukaan. Ensimmäinen polku on suunnattu aikuisille ja se tukee työllistymistä. Toinen polku on suunnattu erityistukea tarvitseville maahanmuuttajille. Kolmas polku on suunnattu lasten ja nuorten kotouttamisen edistämiseen. (Keränen & Rontti 2010, 16.)

Kotouttamislaissa säädetään kunnan velvollisuudesta laatia kotouttamisohjelma yhteistyössä työvoimaviranomaisten ja muiden viranomaisten kanssa. Kotouttamisohjelman tulee sisältää suunnitelma tavoitteista, toimenpiteistä, voimavaroista sekä yhteistyöstä maahanmuuttajien kotouttamisessa. Kotouttamislain mukaan kotouttamisohjelmaa laadittaessa tulee kuulla maahanmuuttajia sekä kansalais-, työntekijä- ja työnantajajärjestöjä ja mahdollisuuksien mukaisesti muita paikallisia järjestöjä. (Kotouttamislaki 1999.)

Aira Kurtti (2010) on tutkinut lisensiaatintyössään eri kuntien kotouttamisohjelmia. Tutkimuksessa Kurtti kävi läpi 22 eri kotouttamisohjelmaa. Näiden ohjelmien perusteella Kurtti luokitteli kotouttamisohjelmat kolmeen eri luokkaan, strategiaohjelmiksi (5), palveluohjelmiksi (12) ja edellisten yhdistelmiksi (5). Kurtin mukaan strategiaohjelmat määrittivät kunnan kotoutumispolitiikan yleisen viitekehyksen sekä visioivat tulevaisuutta. Ohjelmat esittivät toimintaa ohjaavia arvoja, periaatteita, painoalueita sekä tavoitteita pidemmällä aikavälillä. Ohjelmat eivät puuttuneet yksityiskohtaisesti eri palveluihin, vaan esittivät pidemmän aikavälin tavoitteita ja seurantamittareita. (Kurtti 2010, 30.)

Suurin osa Kurtin tutkimista kotouttamisohjelmista olivat palveluohjelmia. Kunnasta riippuen niissä oli määritelty vaihtelevasti toiminnan tavoitteita ja tarkasteltu maahanmuuttajien määrää kunnassa. Lisäksi ohjelmissa kuvailtiin eri toimijoiden kuten Kelan, kunnan ja kolmannen sektorin palveluja ja niiden toimintaperiaatteita maahanmuuttajille. Yhdistelmäohjelmat sisälsivät strategiaohjelmien tapaan kunnan tulevaisuuden vision ja sitä tukevat strategiat. Lisäksi ohjelmista löytyi kuvaukset palvelujärjestelmistä ja sen kehittämisestä. Osassa ohjelmia oli myös kuvattu kunnan alueella toteutuneita maahanmuuttajaprojekteja sekä sen hetkisiä toiminnan kehittämistarpeita ja toimenpiteitä. (Kurtti 2010, 30.)

Pakolaisuus- ja siirtolaisuuspoliittinen periaateohjelma vuonna 1994 toteaa, että Suomi on tullut uuteen kehitysvaiheeseen, jota leimaa tarve kehittyä monokulttuurista monikulttuurisempaan Suomeen. Suomen ollessa valmis sijoittamaan maahantulovaiheen koulutukseen ja maahanmuuttajien sopeuttamiseen, niin sitä todennäköisimmin se säästää pitemmällä aikavälillä. Ohjelma tavoittelee maahanmuuttajien integraatiota, minkä on todettu parhaiten edistävän maahanmuuttajien sopeutumista verrattuna assimilaatioon eli sulautumiseen, tai eristäytymiseen. (Matinheikki-Kokko 1997, 10 – 11.)

Suomalaiseen integraatiopolitiikan tavoitteisiin sisältyy yhteiskunnallisen tasa-arvon turvaaminen maahanmuuttajille. Toisena tavoitteena esiin nostetaan maahanmuuttajien oman kulttuurin ja etnisen yhteisyyden tukeminen. Kulttuurisen moniarvoisuuden hyväksyminen ja suvaitsevien asenteiden kehittäminen maahanmuuttajia kohtaan muodostaa kolmannen tavoitekokonaisuuden. Sekto-

rikohtaisesti maahanmuuttajien koulutuksen ja työelämään integroinnin tavoitteet tarkentuvat neljäksi kieli- ja kulttuurivähemmistöjen koulutuspoliittiseksi periaatteeksi: tasa-arvo, toimiva kaksikielisyys, tutkintojen ja opintojen vastaavuus sekä monikulttuurisuus. (Matinheikki-Kokko 1997, 11.)

Jaakkolan (2009) tekemän tutkimuksen mukaan myönteiset asenteet ulkomalaisia työnhakijoita kohtaan ovat lisääntyneet kaikissa ikä- ja sukupuoliryhmissä. Vuonna 2007 nuoret (15 – 21 –vuotiaat) miehet ja 50 vuotta täyttäneet naiset suhtautuivat muita varauksellisemmin ulkomaalaisten työnhakijoiden vastaanottamiseen. Kielteiset asenteet ovat vähentyneet eniten miesten, vanhempien ja vähän koulutusta saaneiden keskuudessa. (Jaakkola 2009, 27.)

Vuosien 1987–2003 Jaakkolan (2009) tekemien asennetutkimusten mukaan suomalaisten suhtautuminen maahanmuuttajien äidinkielen säilyttämiseen ja opettamiseen koulussa on myönteinen. Valtaosa vastaajista oli kaikkina tutkimusvuosina täysin tai osittain sitä mieltä, että ”on hyvä, että Suomeen tulevat ulkomaalaiset säilyttävät äidinkieltänsä ja opettavat sitä lapsilleen”. Suhtautuminen maahanmuuttajien äidinkielen säilyttämiseen ja opettamiseen on kuitenkin viime vuosina muuttunut epävarmemmaksi. Myönteinen suhtautuminen maahanmuuttajien sulautumiseen kantaväestöön on samaan aikaan yleistynyt. (Jaakkola 2009, 69 – 70.)

3.2 Kotouttamistoiminta ja tarjolla olevat palvelut

Maahanmuuttajien integraatiota tukevan toiminnan kehykset on määritelty kotouttamislaissa. Maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta (493/1999) säättävän lain mukaan maahanmuuttajia vastaanottavilla kunnilla tulee olla oma kotoutumisohjelmansa. Kotouttamisohjelmaan sisällytetään maahanmuuttajien kotoutumista tukevia tavoitteita, toimenpiteitä ja voimavaroja sekä sovitaan eri tahojen välisestä yhteistyöstä. Kotouttamisohjelmalla pyritään tunnistamaan kunnassa asuvien maahanmuuttajien tarpeet ja myös kartoittamaan niitä resursseja, mitä viranomaisilla ja järjestöillä on. (For-

sander & Ekholm 2001, 111 – 112; Pudasjärven kaupungin kotouttamisohjelma 2009.)

Kotouttamisohjelma laaditaan usein yli hallintokuntien menevänä yhteistyönä, mikä luo edellytyksiä moniammatilliselle maahanmuuttajatyölle. Jokaiselle maahanmuuttajalle tehdään oma kotouttamissuunnitelma, missä sovitaan kunnan, työvoimatoimiston ja maahanmuuttajan kesken toimenpiteistä, jotka auttavat maahanmuuttajaa hankkimaan yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja. Toiminnan sisältöä määrittävät myös sosiaalihuoltolaki ja lastensuojelulaki. Kotouttamisohjelma hyväksytään usein valtuustossa, näin ollen myös kunnan poliittiset päättäjät käsittelevät sen. (Forsander & Ekholm 2001, 111 – 112; Pudasjärven kaupungin kotouttamisohjelma 2009.)

Sari Hammar-Suutari (2006) on käsitellyt tutkimuksessaan eri kulttuurien välistä viranomaistyötä. Tutkimuksen tarkoituksena oli löytää kulttuurienvälisen viranomaistyön kehittämistarpeita ja esittää virkailijoiden kulttuurienvälisen toimintavalmiuksien ja asiakkaiden yhdenvertaisen kohtelun edistämiseen tähtääviä toimenpide-ehdotuksia. Tutkimuksessa käsiteltiin eri kulttuurien kohtaamiseen liittyviä asioita ja tasa-arvon ja yhdenvertaisuudentoteutumista viranomaisasiainnista ja viranomaisten valmiuksia kohdata toisen kulttuurin edustajia. Tutkimuksessa oli haastateltu sekä suomalaisia että ulkomaalaistaustaisia viranhaltijoita että maahanmuuttaja-asiakkaita. Lisäksi tutkimus sisälsi kehittämis ehdotuksia Kelan, sosiaalitoimiston ja työvoimatoimiston työyhteisöille. (Hammar-Suutari 2006.)

Pudasjärven kaupunki on keskittynyt vastaanottamaan alaikäisiä, ilman huoltajaa tulleita nuoria. Odottaessaan A-luvan saamista, nuoria kannustetaan opiskelemaan suomen kieltä sekä tutustumaan paikalliseen väestöön ja kulttuuriin. Vastaanottokeskuksessa nuoret pääsevät opettelemaan arjen taitoja ja suomalaista aikakäsitystä. Lisäksi arkipäivisin on tarjolla suomen kielen opetusta kaksi tuntia päivässä. Nuorille on tarjolla suomen kielen opetusta myös kansalaisopiston toimesta minkä lisäksi nuorille järjestetään työelämään tutustumisjaksoja. Näiden jaksoiden aikana nuorella on mahdollisuus tutustua suomalaiseen työelämään. Pudasjärvelle on myös perustettu nuoren turvapaikanhakijan polku

Pudasjärvellä – hanke, jonka tarkoituksena on nuorten erityistarpeiden tunnistaminen ja tukitoimien kartoittaminen sekä alueellisen toimijaverkoston luominen. Hankkeella pyritään vahvistamaan nuoren ensivaiheen integraatiota ja kiinnittymistä kaupunkiin ja ehkäisemään syrjäytymistä. Hankkeen taustalla on Oulun Setlementti ry. (Pudasjärven kaupungin kotouttamisohjelma 2009, 2 – 3.)

Irja Pietilän tutkimus vuodelta 2010 tuo esille kahden erilaisen maahanmuuttajaryhmän, vain muutamaksi kuukaudeksi tilapäisesti suomeen tulleita ja pitkäaikaisesti, usean vuoden ajaksi tulleiden sopeutumista uuteen kulttuuriin. Tutkimuksen perusteella lyhytaikaisesti Suomeen tulleiden maahanmuuttajien motivaatio Suomen kielen ja kulttuurin oppimiseen oli alhaisempi ja laski nopeammin kuin pidemmäksi aikaa Suomeen tulleiden maahanmuuttajien. Pitkäaikaisesti Suomeen tulleille työ- ja opiskelupaikka sekä sosiaaliset suhteet merkitsivät paljon ja vaikuttivat motivaation määrään. He myös näkivät enemmän vaiava sopeutuakseen kuin lyhytaikaisesti maahan tulleet. (Pietilä 2010.)

Kun nuori on saanut A-luvan ja suomen kansalaisuuden, nuorelle tehdään kotoutumissuunnitelma yhdessä kaupungin sosiaalityöntekijän ja alaikäisen nuoren edustajan kanssa. Nuoren kanssa käydään läpi tulevaisuuden suunnitelmia sekä nykyistä tilannetta. Lisäksi keskustellaan kielen ja muiden asioiden opiskelusta, asumisesta, harrastuksista ja Pudasjärven tarjoamista aktiviteeteista sekä nuoren omista vahvuuksista. 17 vuotta täyttäneen työttömän nuoren kotoutumissuunnitelma tehdään työ- ja elinkeinotoimiston kanssa. Mukana suunnitelman laadinnassa nuoren ja TE-toimiston virkailijan lisäksi ovat alaikäisen nuoren edustaja ja kaupungin sosiaalityöntekijä. Työ- ja elinkeinotoimistoon ilmoittautumisen ja suunnitelman laatimisen jälkeen nuori voi saada kotoutumistukea. Kotouttamissuunnitelmaa päivitetään nuoren tilanteen muuttuessa tarpeen mukaan. Saatuaan A-luvan maahanmuuttajan/turvapaikanhakijan tulee rekisteröityä maistraattiin ja hänestä tulee niin sanottu kuntalainen, jonka jälkeen hän on oikeutettu käyttämään kunnan palveluja. (Pudasjärven kaupungin kotouttamisohjelma 2009, 4.)

Tulkki tarvitaan avuksi silloin, kun henkilöillä ei ole yhteistä kieltä. Tulkkauksen avulla viestintä sujuu ja asiat tulevat ymmärretyiksi kieli- ja kulttuurieroista huo-

limatta. Asioimistulkkauksella tarkoitetaan viranomaisten ja asiakkaan välisen dialogin esimerkiksi haastattelun tulkkausta. Tulkin tehtävänä on tulkata asioimistilanteessa käytetyt puheenvuorot. Tulkki ei toimi viranomaisasiakkaan eikä maahanmuuttaja-asiakkaan avustajana tai asiamiehenä. Ammattitulkkina eivät voi toimia asioimistilanteeseen osallistuvien henkilöiden lähisukulaiset, ystävä tai lapset. (Työministeriö 2004.)

Viranomaisten on huolehdittava tulkitsemisesta tai kääntämisestä, jos ulkomaa-lainen ei osaa kielilain mukaan viranomaisessa käytettävää suomen tai ruotsin kieltä taikka hän ei vammaisuutensa tai sairautensa vuoksi voi tulla ymmärre-tyksi turvapaikkamenettelyssä käsiteltävässä asiassa; käännättämistä tai maas-ta karkottamista koskevassa asiassa tai asiassa, joka voi tulla vireille viran-omaisen aloitteesta. Asianosaisella on oikeus saada häntä koskevasta päätök-sestä tieto äidinkielellään tai kielellä, jota hänen perustellusti voidaan olettaa ymmärtävän. (Ulkomaalaislaki 2004.)

Alaikäisen maahanmuuttajan lähimpiä yhteistyökumppaneita ovat hänen edus-tajansa, tukiasumisyksikön ohjaajat, maahanmuuttajien sosiaaliohjaaja ja kau-pungin sosiaalityöntekijä. Maahanmuuttajalasten lastensuojelu noudattaa Suo-men normaalia käytäntöä, tosin näiden asioiden hoidossa ollaan usein törmäys-vyöhykkeellä kulttuurieroista johtuen. Maahanmuuttajien palvelujen tarve on usein laaja. Keskeiseen asemaan nousee kunnassa tehtävä moniammatillinen yhteistyö, jota koordinoi yleensä sosiaalityöntekijä. Yhteistyötä tekevät esimer-kiksi asuntotoimi, päivähoito, koulut, työ- ja elinkeinotoimisto ja kansalaisopisto. (Pudasjärven kaupungin kotouttamisohjelma 2009, 4 - 5.)

Pudasjärven kaupunki on hyväksynyt maahanmuuttajien opetussuunnitelman. Maahanmuuttajaoppilaista vastaavat keskustan koulut sekä lukion rehtori vas-taa lukion opiskelijoista. Oulun seudun ammatillinen opisto / Pudasjärven yksik-kö vastaa oleskeluluvan saaneiden ammatillisen koulutuksen järjestämisestä. Maahanmuuttajien ammatilliseen koulutukseen valmentavan koulutuksen kesto on noin vuoden. Koulutuksen tavoitteena on ohjata nuoria omien taitojensa mu-kaisesti eteenpäin elämässä. Ohjaavaa koulutusta on muun muassa maahan-muuttajille suunnattu kotoutumiskoulutus, jossa tavoitteena on edistää ja tukea

aikuisten maahanmuuttajien kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan. (Pudasjärven kaupungin kotouttamisohjelma 2009, 6.)

Pudasjärven kaupunki on järjestänyt asumispalveluina oman tukiasumisyksikön, jonka yhteydessä järjestetään tuettua asumista myös täysi-ikäisille nuorille. Muutoin asumispalvelut järjestetään normaaleina palveluina. Nuorisotoimi tarjoaa maahanmuuttajille niitä peruspalveluita, joita tarjotaan kaikille kuntalaisille. Kansaneläkelaitos (Kela) vastaa Suomessa asuvien henkilöiden perustoimeentuloturvasta. Kelan sosiaaliturvan piiriin kuulumisen edellytyksenä on vakinainen asuminen Suomessa. Oleskeluluvan saamisen jälkeen maahanmuuttajan on haettava Kela-korttia ja täytettävä hakemus asumisperusteiden sosiaaliturvan soveltamisesta Suomeen muutettaessa. (Pudasjärven kaupungin kotouttamisohjelma 2009, 8.)

4 DIAKONIA JA SUOMEN EVANKELISLUTERILAISEN KIRKON MAAHANMUUTTAJATYÖ

Suomen evankelisluterilaisella kirkolla on oma roolinsa maahanmuuttajien koutumisessa. Kirkon merkitystä maahanmuuttajien elämässä on tutkittu aiemminkin, esimerkiksi Riitta Turkmen on selvittänyt Kallion seurakunnan alueella asuvien maahanmuuttajien tarpeita ja toiveita, mutta haastattelut on tehty alueen diakoniatyöntekijöille (Turkmen 2011). Meidän tavoitteenamme oli tuoda esille maahanmuuttajien kokemukset kirkon ja diakoniatyön merkityksestä koutumisessa. Koska diakoniatyö ei rajoitu pelkästään suomen kansalaisiin tai maahanmuuttajiin, vaan kuka tahansa voi tulla diakonisen avun piiriin, tarkastelemme ensin diakoniatyötä yleisellä tasolla ja sen jälkeen perehdymme kirkon maahanmuuttajatyöhön.

4.1 Diakoniatyö

Nykymuotoinen suomalainen diakonia perustuu skandinaaviseen seurakuntadiakonia-malliin, joka tunnetaan myös Ruotsissa ja Norjassa. Diakoniatyötä tekevät sekä palkatut diakoniatyöntekijät että vapaaehtoiset. (Jokela 2011, 24.) Vapaaehtoisten tekemää diakoniaa kutsutaan diakoniatoiminnaksi tai yleiseksi diakoniaksi (Gothoni & Juntunen 2010, 58). Seurakunnan diakoniatyöntekijä eli diakonian viranhaltija, voi olla joko diakonissan tai diakonin koulutuksen suorittanut henkilö. Diakonissan koulutus painottuu sairaanhoitoon ja diakonin sosiaalityöhön. Diakonissa tekee diakoniatyötä hoidollisesta näkökulmasta, diakonin viitekehyksenä on sosiaalialan osaaminen. (Gothoni & Juntunen 2010, 59.)

Diakoniatyölle ei löydy yksiselitteistä määritelmää eikä ohjetta, miten diakoniatyötä tulisi tehdä. Kirkkojärjestys määrää, että jokaisessa seurakunnassa on oltava diakonian virka ja diakonian tulisi etsiä ja auttaa niitä, joita muu apu ei tavoita (Kirkkojärjestys 1993). Kirkko on laatinut joitain diakoniatyötä ohjaavia strategioita, joiden lisäksi diakoniatyötä määrittelevät myös diakonian ohjesäännöt. Koska yksityiskohtaisia ohjeita diakonian hoitamiseen ei ole, jokainen seu-

rakunta päättää toiminnastaan itsenäisesti. (Helin, Hiilamo & Jokela 2010, 36.) Häädänalaisimpien tunnistaminen voi kuitenkin olla hankalaa, koska tarkemmat määritelmät kohderyhmistä ja toimintamuodoista puuttuvat. Useiden seurakuntien käytännön diakoniatyö on painottunut vähävaraisten ja muuten huono-osaisten auttamiseen. (Jokela 2011, 23, 25.)

Diakoniatyöntekijän ydinosaaminen voidaan jakaa neljään eri alueeseen; hengellisen työn osaaminen, diakonisen asiakastyön osaaminen, organisaatio- ja kehittämisaosaaminen sekä yhteiskunnallinen ja yhteisöllinen osaaminen. Diakoniatyön ytimessä ovat ihmiset ja yhteisöt ja toimintaa korostaa rinnalla kulkeminen ja rinnalle pysähtyminen eli ihmisen arjen ja hädän näkeminen ja ihmisen kohtaaminen. Käytännön työssä pyritään kokonaisvaltaiseen ihmisen kohtaamiseen, jolloin diakoniatyöntekijä tasapainoilee hengellisen, henkisen ja taloudellisen tuen antajana. Diakoniatyöntekijä kuuntelee, neuvoo ja opastaa, rohkaisee eteenpäin ja puolustaa asiakkaiden oikeuksia. Myös yhteistyö eri verkostojen kanssa sekä yhteiskunnallinen vaikuttaminen kuuluu olennaisena osana diakoniatyöntekijöiden toimenkuvaan. (Helin, Hiilamo & Jokela 2010, 40 – 42; Jokela 2011, 25.)

Diakonian asiakaskunta on laaja. Vaikka diakonian tehtävänä on auttaa niitä joiden hätä on suurin ja muu apu on ulottumattomissa tai heitä ei muuten auta, on vaikea määritellä, kuka on eniten avun tarpeessa. (Helin, Hiilamo & Jokela 2010, 56.) Riisiö (2006) on tutkinut pro gradu -tutkielmassaan diakoniatyöntekijöiden näkemyksiä siitä, missä hätä on suurin ja miten diakonia siihen vastaa. Tutkimus tehtiin analysoimalla diakoniatyöntekijöiden kirjoituksia aiheesta vuosina 1990–1995. Tutkimuksen mukaan hätää aiheuttivat syrjäytyneisyys, eriarvoisuus, mielenterveydelliset kysymykset ja taloudellisen tuen tarve. (Riisiö 2004, 26, 29, 33.) Vastoinkäymiset ja kriisit eivät katso varallisuutta tai yhteiskunnallista asemaa, kuka tahansa voi hakeutua diakonian asiakkaaksi kokiesaan tarvitsevansa apua. Jokelan (2011) mukaan ensisijaisia avuntarvitsijoita ovat kuitenkin syrjäytyneet ja syrjäytymisvaarassa olevat. (Jokela 2011, 84 – 85.) Lisäksi tehdään kohdistettua työtä eri asiakasryhmille, jotka ovat pudonneet yhteiskunnan tukiverkoston ulkopuolelle tai ovat muuten kotiin sidottuja. Tällai-

sia ryhmiä ovat esimerkiksi mielenterveys- ja päihdeongelmaiset, työttömät, yksinäiset ja maahanmuuttajat.

Maahanmuuttajat ovat useasti kaikkein vaikeimmassa asemassa olevia ihmisiä. Turvapaikkapäätöksen odottaminen on usealle henkisesti raskasta ja aiheuttaa epävarmuutta tulevaisuudesta. Useat seurakunnat järjestävät yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa virkistystoimintaa sekä tilaisuuksia seurakunnan toimintaan tutustumiseen. Vaikka maahanmuuttaja-asiakaan kohdalla pätevät samat toimintaperiaatteet kuin kenen tahansa kohdalla, asiakassuhteeseen saattaa vaikuttaa maahanmuuttajan epävarma suhtautuminen kristillisen yhteisön toimintaan ja avun hakemiseen yhteisöltä, jos maahanmuuttaja itse on esimerkiksi islaminuskoinen tai buddhalainen. Diakoniatyössä tulee silloin tällöin esille, etteivät jonkun tietyn uskonnollisen ryhmittymän jäsenet eivät uskalla hakea apua kirkolta, koska oman uskonnon johtaja on tämän kieltänyt. (Helin, Hiilamo & Jokela 2010, 105 – 106.)

Kulttuuristen erojen vuoksi on tärkeää, että diakoniatyöntekijä toimii avoimesti hälventäen ennakkoluuloja ja selventäen suomalaisia käytäntöjä esimerkiksi selittämällä eri toimien oikeudelliset vaikutukset, koska eri kulttuurin edustajalla voi olla erilaisia käsityksiä eri toimenpiteiden merkityksistä. Kohtaamista vieraan kulttuurin edustajan kanssa ei kannata vältellä sen vuoksi, ettei tiedä toisesta kulttuurista tarpeeksi. Anteeksipyyntö ja vilpittömyys ovat asiakassuhteen merkittäviä rakennuspalikoita ja auttavat myös virheiden sattuessa. Monikulttuurisuuden parissa työskentelevien diakoniatyöntekijöiden haastavimpana tekijänä ovat usein suomalaiset asiakkaat, jotka ovat katkeria maahanmuuttajille, eivät niinkään kulttuuri- ja uskonnolliset erot. (Helin, Hiilamo & Jokela 2010, 106 – 107.)

4.2 Evangelisluterilaisen kirkon ja seurakuntien maahanmuuttajatyö

Suomen evangelisluterilaiset seurakunnat ovat auttaneet turvapaikanhakijoita monin tavoin siitä alkaen, kun heitä on tullut Suomeen. Yksittäinen henkilö tai perhe voi kääntyä seurakunnan puoleen hakeakseen turvaa, neuvoa ja tukea

esimerkiksi kielteisen turvapaikkapäätöksen saatuaan. Evankelisluterilaisen kirkon monikulttuurisen työn tavoitteena on edistää maahanmuuttajien kotoutumista ja osallisuutta kirkkoon ja suomalaiseen yhteiskuntaan. (Suomen evankelisluterilainen kirkko i.a.)

Evankelisluterilaisen kirkon monikulttuurisen työn tavoitteena on edistää maahanmuuttajien kotoutumista ja osallisuutta kirkkoon ja suomalaiseen yhteiskuntaan. Evankelisluterilaisen kirkon vuoden 2009 paastojulistuksen mukaan kirkon tehtävän on asettua hädässä olevien turvapaikanhakijoiden puolelle ja puolustaa heidän oikeuttaan kansanväliseen suojeluun Suomessa. Samainen julistus kertoo kirkon tahtovan kutsua eri puolilta maailmaa tulleita yhteyteen ja osallisuuteen seurakunnissa sekä edistää kaikkien Suomessa olevien ihmisten hyvinvointia, perheyhteyttä, elämänlaatua ja ihmisoikeuksia. Myös ihmisarvon puolustaminen nousee julistuksen yhdeksi teemaksi. (Suomen evankelisluterilainen kirkko i.a.)

Evankelisluterilaisen kirkon maahanmuuttajatyössä nousee esille verkostoyhteistyön merkitys. Seurakunnat tekevät yhteistyötä muiden kirkkojen ja uskonnollisten yhteisöjen erilaisten järjestöjen, koulujen sekä kuntien ja valtion viranomaisten kanssa. Seurakunnan ensisijaiseksi tehtäväksi jää maahanmuuttajien henkisen ja hengellisen hyvinvoinnin tukeminen. Joissain tapauksissa myös kunta voi pyytää seurakunnalta jonkin tietyn maahanmuuttajille tarkoitetun palvelun järjestämistä. (Suomen evankelisluterilainen kirkko i.a.)

Oulun seurakuntayhtymien kansainvälisen työn pastorin Árpád Kovácsin mukaan ei kuitenkaan ole järkevää "eristää" maahanmuuttajia omiin ryhmiin vaan tärkeintä on ennen kaikkea saada maahanmuuttajat integroitumaan osaksi seurakuntaa ja erilaisia ryhmiä. Hyvä toteutus ryhmien kokoonpanosta on, että ryhmässä on noin 1/3 maahanmuuttajia ja loput suomalaisia. Näin maahanmuuttajataustaiset eivät keräänty omaksi kuppikunnakseen vaan solmivat helpommin vuorovaikutussuhteita suomalaisten kanssa. (Árpád Kovács, luento 2010.)

5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN

Opinnäytetyömme oli kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus ja aineiston keräsimme teemahaastattelun avulla. Laadullinen tutkimusote sopi mielestämme tähän tutkimukseen, koska halusimme saada tietoa maahanmuuttajanuorten omista kokemuksista kotoutumisesta Pudasjärvelle.

5.1 Laadullinen lähestymistapa

Tuomen ja Sarajärven (2009) mukaan laadullisessa tutkimuksessa yleisimmin käytettyjä aineiston keruumenetelmiä ovat haastattelu, kysely, havainnointi ja erilaisiin dokumentteihin perustuva tieto. Käytettävä menetelmä on riippuvainen tutkimusasetelmasta. Mitä muodollisempi ja jäsennellympi tutkimusasetelma on, sitä enemmän käytetään kokeellisia menetelmiä ja suunnitellumpia kyselyitä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 71.)

Tutkimusmenetelmänä käytimme laadullista lähestymistapaa. Fenomenologisen tutkimuksen tarkoituksena on ymmärtää inhimillisiä kokemuksia ja niiden merkityksiä (Heikkinen & Laine 1997, 20 – 21; Laine 2001, 26). Fenomenologiaa luonnehtii tutkijan pääsy suoraan itse asiaan, vailla etukäteen päätettyjä teorioita tai käsityksiä. Fenomenologiassa lähdetään yksittäisistä ilmiöistä ja siinä korostuvat tutkijan omat havainnot, jolloin tutkittavaa ilmiötä havainnoidaan aidosti, ennakkoluulottomasti ja monimuotoisesti. Menetelmä lähtee liikkeelle yksittäisten ilmiöiden havainnoinnista. Yksittäisten ilmiöiden tutkiminen sisältää oivaltavan havainnoimisen, tämän erittelemisen ja näiden kuvaamisen. Tällä tarkoitetaan sitä, että pystytään irtautumaan ennakoasetuksista ja pyrkimystä lähestyä tutkittavaa avoimesti. Ilmiön kuvaileminen on tutkimuksen ensivaihetta ja vasta sen jälkeen on voi lähteä tarkastelemaan mahdollisia ilmiöstä tulleita asioita, joita voisi yleistää. Havainnoinnin aikana tutkija pyrkii ymmärtämään, mistä ilmiössä on kysymys. Tutkijan on luovuttava omista ennakkokäsityksis-

tään vastaanotettava asia niin kuin se tutkimuksessa tulee ilmi. (Varto 1992, 86 – 87.)

5.2 Tutkimusympäristö ja aineiston keruu

Tutkimusympäristömme oli Pudasjärvellä sijaitseva nuorten maahanmuuttajien tukiasumisyksikkö. Tukiasumisyksikössä on alaikäisille tarkoitettu perheryhmäkoti sekä erikseen tukiasumisyksikkö, johon myös alaikäiset voivat sijoittua. Tukiasumisyksikön toiminta alkoi vuoden 2010 alussa ja perheryhmäkodin vuoden 2011 alussa. Tukiasumisyksikön pitkäaikaisimmat asukkaat ovat siis olleet noin vuoden verran tukiasumisyksikössä. (Sirpa Timonen-Nissi, henkilökohtainen tiedonanto 6.2.2011.)

Molemmat yksiköt ovat seitsenpaikkaisia. Lisäksi tukiasumisyksikköön kuuluu erityisen tuen tarpeessa olevia yli 18-vuotiaita. Heidän kohdallaan kotoutuminen on ollut hidasta. Syinä kotoutumisen vaikeuteen ovat muun muassa huono suomenkielen taito ja osalla maahanmuuttajista on traumaattisia kokemuksia, jotka hidastavat oppimista ja vaikuttavat mielenterveyteen. (Sirpa Timonen-Nissi, henkilökohtainen tiedonanto 6.2.2011.)

Virallisesti tukiasumisyksikön asukkaat eivät enää ole turvapaikanhakijoita vaan he ovat saaneet vuodesta neljään vuoteen olevan oleskeluluvan. He ovat Pudasjärven kuntalaisia ja heillä on samat oikeudet ja velvollisuudet kuin muillakin kansalaisilla. Tukiasumisyksikkö tekee yhteistyötä muun muassa maahanmuuttoviraston ja vastaanottokeskuksen kanssa. Lisäksi alaikäisillä nuorilla on edustajat, jotka käyttävät huoltajan vastuuta nuoren asioissa. Edustajien kanssa ollaan tarpeen mukaan tekemisissä. Tärkeitä yhteistyökumppaneita ovat myös kaupungin hallinnon eri organisaatiot kuten sosiaali- ja terveystoimi. Järjestöt ja muut kolmannen sektorin toimijat ovat tärkeitä tukiasumisyksikön asukkaille kotoutumisprosessissa ja normaaliin elämään kiinnittymisessä. Jokaisella sektorilla on tärkeä osuus omalla ydinalueellaan kotoutumisen ja sopeutumisen onnistumisessa. (Sirpa Timonen-Nissi, henkilökohtainen tiedonanto 6.2.2011.)

Haastattelutilanteen on rakennuttava avoimesti jättäen tilaa haastateltavan kokemukselle ja siitä kertomiselle. Jotta tutkija voi saavuttaa tutkittavan kokemukset ja ilmaisujen merkitykset, jokainen tutkimus on rakennettava tilannekohtaisesti (Laine 2001, 31). Fenomenologiassa ei hyväksytä valmiita malleja vaan katsotaan ilmiötä sellaisena kuin se on. Mielenkiinnon kohteena on olennaisen paljastaminen ja menetelmän sovellus luodaan kunkin tutkimuksen aikana. (Heikkinen & Laine 1997, 20 – 21.)

Laadullinen lähestymistapa näkyi työssämme siten, että pyrimme tuomaan esille tukiasumisyksikössä asuvien nuorten kokemukset sellaisena kuin ne tulivat ilmi haastattelutilanteissa. Jätimme omat ennakkokäsityksemme ja oletuksemme sivuun ja toimimme tutkimustulokset esille sellaisina, kuin haastateltavat ne antoivat. Pyrkimyksenämme oli luoda avoin haastatteluilmapiiri, jossa haastateltava pystyi rauhassa ilmaisemaan omia kokemuksiaan. Tässä tutkimuksessa ei ollut oikeita tai vääriä vastauksia vaan kiinnostus oli henkilökohtaisissa kokemuksissa. Tavoitteena oli, ettemme omalla asenteellamme tai käyttäytymisellä aiheuta haastateltavalle epämukavaa oloa tai muuten vaikuta haastateltavien sanomisiin.

Valitsimme opinnäytetyön aineistonkeruumenetelmäksi teemahaastattelun sen joustavuuden vuoksi. Haastattelutilanteessa haastattelija voi toistaa kysymyksen, oikaista mahdollisen väärinkäsityksen, selventää käsitteitä ja keskustella haastateltavan kanssa. Teemahaastattelun puolesta puhui myös epäyhtenäinen kohdejoukko, näin saimme haastateltavien äänen kuuluviin. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 44 – 48; Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 205; Eskola & Suoranta 1998, 89; Tuomi & Sarajärvi 2009, 73.) Pyrimme huomioimaan kohderyhmän ja meidän väliset kulttuuriset erot, jotta pahoilta yllätyksiltä vältyttiin. Oli kuitenkin olemassa mahdollisuus, että viattomalta vaikuttava kysymys nousisi kulttuurisesti merkittäväksi. Kohderyhmämme suomenkielentaito oli vaihteleva, joten haastattelumenetelmällä pystyimme varmistamaan, että kysymykset ymmärrettiin oikeassa kontekstissa. Haastattelutilanteessa pystyimme tekemään lisäkysymyksiä ja avasimme kysymyksiä ymmärryksen saavuttamiseksi. (Rastas 2005, 79 – 80.)

Haastattelutilanne ei ollut tietokilpailu vaan tarkoituksena oli saada mahdollisimman paljon tietoa haastateltavalta ja tarvittaessa kysymysten järjestystä pystyi vaihtamaan tilanteesta riippuen. Laadullisessa tutkimuksessa aineiston vähyys ei tuota ongelmaa yleistettävyyden kannalta, mutta saattaa kertoa tutkittavan ilmiön ja kohderyhmän välisestä ristiriidasta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 73 – 74; Hirsjärvi ym. 2009, 205 – 206.) Aineiston koolla ei myöskään ole merkitystä tutkimuksen onnistumisen kannalta, eikä ole olemassa erityisiä sääntöjä aineiston koon määrittämiseksi. Kuitenkin laadullinen aineisto on periaatteessa lopumaton, jolloin mahdollisimman tarkka rajausta tulee tärkeäksi asiaksi. Tarpeen mukaan aineistoa voi kerätä lisää. (Eskola & Suoranta 2008, 61 – 62, 65.)

5.3 Opinnäytetyön tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli kuvata Pudasjärvellä tukiasumisyksikössä asuvien maahanmuuttajanuorten kokemuksia kotoutumisesta uudelle kotipaikalle ja uuteen kotimaahan. Kuvassimme myös seurakunnan toiminnan merkitystä kotoutumisessa. Opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa tietoa tukiasumisyksikön asukkaiden yksilöllisistä kokemuksista ja tarpeista kotoutumisprosessissa. Opinnäytetyön kautta saadun tiedon avulla voidaan tulevaisuudessa ottaa paremmin huomioon yksilölliset tarpeet ja kiinnittää huomiota paremmin esille tuotuihin asioihin. Haimme liitteenä (liite 1) olevan teemahaastattelurungon avulla vastauksia alla oleviin tutkimuskysymyksiin.

Tutkimuskysymykset

- 1) Millaisia kokemuksia tukiasumisyksikössä asuvilla maahanmuuttajanuorilla on kotoutumisesta?
- 2) Miten maahanmuuttajanuoret ovat kokeneet seurakunnan toiminnan tukevan heidän kotoutumistaan?

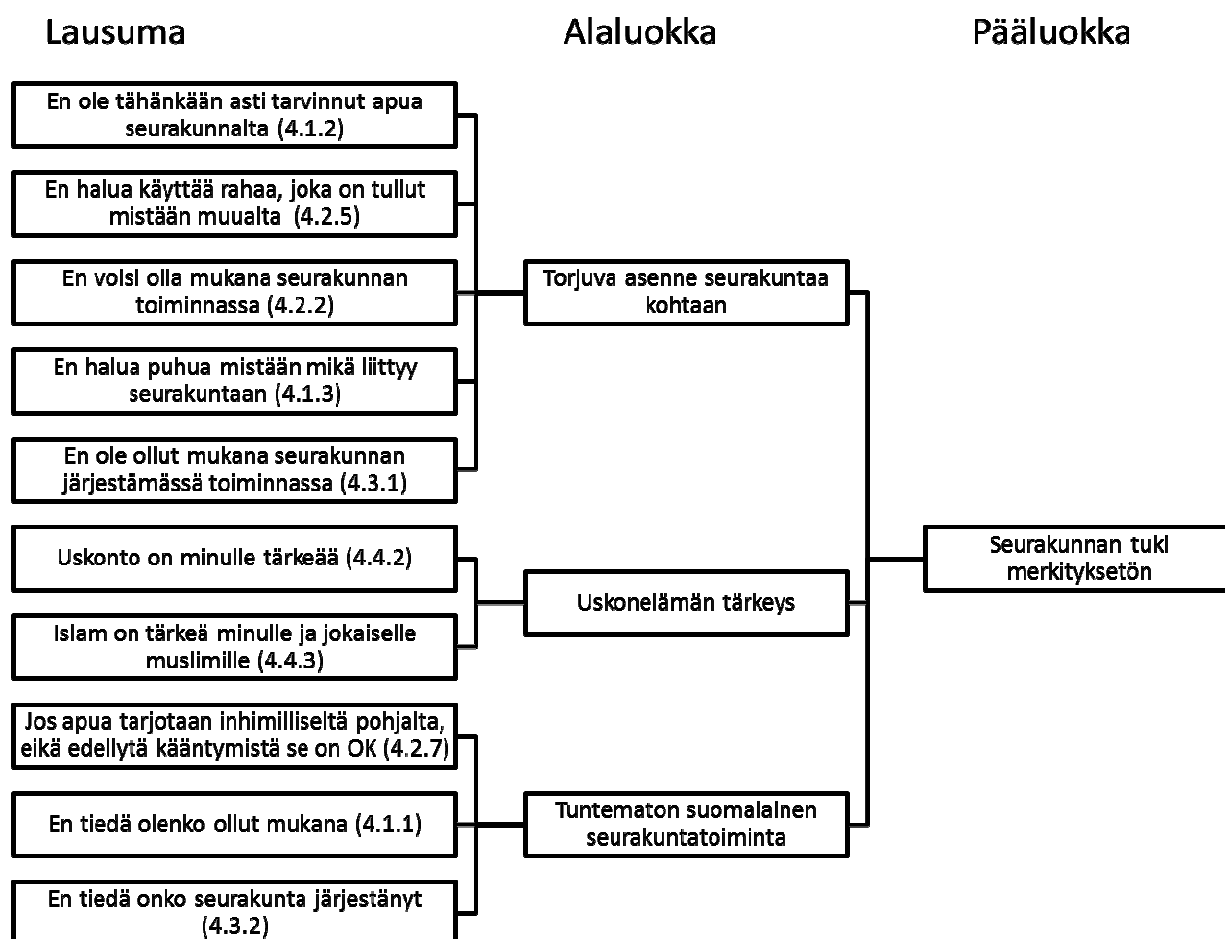
5.4 Aineiston analyysi

Tutkimuksen aineisto kuvaa tutkittavaa ilmiötä ja analyysin tarkoituksena on luoda sanallinen ja selkeä kuvaus tästä ilmiöstä. Aineistolähtöisessä analyysissä analyysiyksiköt eivät ole etukäteen sovittuja tai harkittuja eikä aikaisemmilla tiedoilla tai teorioilla pitäisi olla mitään tekemistä analyysin lopputuloksen kanssa (Tuomi & Sarajärvi 2009, 95). Tämä tukee työmme tavoitetta tuoda haastattavien omat kokemukset esille riippumatta aikaisemmista tutkimuksista. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että tulokset olisivat täysin objektiiviset, koska tutkimusmenetelmä on meidän asettama ja vaikuttaa tuloksiin (Tuomi & Sarajärvi 2009, 96). Analyysiyksikkönä käytimme lausumaa, jolloin pystyimme poimimaan aineistosta kokonaisen lauseen tai sanan, mikä oli tutkimuskysymyksemme mukaan olennaista.

Käyttämässämme teemahaastattelurungossa kolme ensimmäistä teemaa olivat ensimmäistä tutkimuskysymystä varten ja neljäs teema toista tutkimuskysymystä varten (Liite 1). Käytimme lausumien kirjaamisessa hyväksemme näitä teemoja. Ensimmäinen numero lausumassa tarkoitti teeman numeroa, toinen vastaajan numeroa ja kolmas vastaajan lausuman numeroa kyseisessä teemassa. Eli esimerkiksi lausuma *”En ole ollut mukana seurakunnan järjestämässä toiminnassa”* (4.3.1) tarkoittaa neljännen teeman kohdalla kolmannen vastaajan ensimmäistä vastausta.

Sisällönanalyysin pyrkimyksenä on aineiston järjestäminen tiiviiseen ja selkeään muotoon kadottamatta sen tietoa. Tarkoituksena on luoda selkeä ja yhtenäinen tieto. Sisällönanalyysi voidaan jakaa karkeasti kolmeen eri prosessiin, jotka ovat aineiston redusointi eli pelkistäminen, aineiston klusterointi eli ryhmittely ja abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108 – 110.) Kirjoitimme haastattelut auki sanasta sanaan. Aukikirjoitettuna aineistoa kertyi viisi ja puoli sivua. Aineiston pelkistämiseksi erotimme aineistosta opinnäytetyön kannalta oleelliset asiat. Tämä tapahtui esittämällä aineistolle tutkimuskysymysten kannalta oleellisia asioita ja erotimme ne muusta aineistosta alleviivauksin. Kirjoitimme alleviivaamamme asiat uudelle paperille, minkä jälkeen pääsimme siirtymään seuraavaan eli klusterointivaiheeseen.

Klusterointivaiheessa käydään läpi koodatut alkuperäisilmaukset ja etsitään niistä samankaltaisuuksia tai eroavaisuuksia kuvaavia käsitteitä. Samaa tarkoittavat käsitteet ryhmitellään, luokitellaan ja nimetään luokan sisältöä kuvaavalla käsitteellä. Luokittelun myötä aineisto tiivistyy yksittäisten tekijöiden sisältyessä yleisimpiin käsitteisiin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 110.) Ryhmittelimme pelkistetyin aineiston koodaamalla lausumat. Yliviivasimme samankaltaiset sanat tietyin värein, jonka jälkeen keräsimme samalla värillä merkityt lausumat omiin ryhmiinsä. Ryhmittelyn jälkeen mietimme jokaiselle ryhmälle sitä kuvaavan alaluokan. (Kuvio 1). Luokkia kuvaavien nimien löytäminen ja lausumien jakaminen oikeaan vei paljon aikaa tässä analyysin vaiheessa.

Kuvio 1. Esimerkki aineiston luokittelusta

Tutkimuksen varsinainen tieto erotetaan abstrahointivaiheessa, jonka perusteella muodostetaan teoreettisia käsitteitä. Abstrahointiprosessia jatketaan niin kauan kuin se on sisällön näkökulmasta mahdollista. Lopullinen vastaus tutkimustehtävään saadaan yhdistelemällä luokkia. (Tuomi & Sarajarvi 2009, 108 – 113.) Klusterointivaiheessa saaduista alaluokista muodostimme yläluokkia, joita yhdistämällä saimme vastauksia tutkimuskysymyksiimme. Ensimmäisen tutkimuskysymyksen kohdalla yläluokkia muodostui kolme, jotka yhdistimme pääluokaksi. Toisen tutkimuskysymyksen kohdalla muodostimme pääluokan suoraan kolmesta muodostuneesta alaluokasta.

6 TULOKSET

6.1 Tukiasumisyksikössä asuvien maahanmuuttajanuorten kokemukset kotoutumisesta Pudasjärvelle

Opinnäytetyön tulosten mukaan tukiasumisyksikössä asuvien maahanmuuttajanuorten kotoutumiskokemukset olivat monipuoliset. Nuorten kokemukset Pudasjärvelle kotoutumisesta olivat pääosin positiivisia, mutta myös jonkin verran negatiivisia asioita nousi esille. Pudasjärven kaupungin koko oli yksi sekä positiivisia että negatiivisia kokemuksia aiheuttava tekijä. Nuoret kokivat, että heidät perehdytettiin hyvin uuden yhteiskunnan sääntöihin ja toimintatapoihin. Lisäksi nuoret kokivat saavansa yksilöllistä ohjausta eri tilanteissa.

6.1.1 Pienen paikan edut ja haitat

Nuorten kokemusten mukaan pudasjärveläiset ovat pääosin ystävällisiä ja mukavia ihmisiä ja kohtelevat maahanmuuttajia asiallisesti. *"Viihdyn täällä hyvin, täällä on mukavia ihmisiä."* Nuoret kokivat, että Pudasjärvellä on riittävästi erilaisia palveluita, eivätkä maininneet kaipaavansa mitään erityistä palvelua. Harrastusmahdollisuudet ovat laajat. *"Olisi mahdollisuuksia tehdä mitä vaan."* Vaikka nuoret voisivat lähteä pääkaupunkiseudulle tai muihin suurempiin keskuksiin, he halusivat kuitenkin pysyä Pudasjärvellä, koska viihtyvät siellä hyvin. (Kuvio 2, sivu 39.)

Pienen paikan asettamat rajat tulivat esille oman kulttuurin ja uskonnonharjoittamisen tiimoilta sekä tulevaisuuden työllistymisen ja koulutuksen kannalta. Koska muslimien määrä Pudasjärvellä on hyvin pieni, siellä ei ole omaa moskeijaa, jonne nuoret voisivat mennä. Nuoret olivat myös valmiita lähtemään töiden perässä muualle, jos Pudasjärveltä ei löydy työpaikkaa.

Nuoret kokivat myös, että pieni paikka aiheutti jonkin verran ennakkoluuloista ja maahanmuuttajia leimaavaa käytöstä. *”Ihmiset katsoo pahasti”*. Syynä tällaiselle käyttäytymiselle pidettiin sitä, että aiemmin jotkut nuoret aiheuttivat häiriötä muun muassa tappeluin. Yhden tai muutaman maahanmuuttajan tekemät kielteiset asiat leimaavat kaikki maahanmuuttajat samanlaisiksi.

Sosiaalisen verkoston luomisessa Facebook on ylitse muiden. Nuoret kertoivat saaneensa paljon kavereita Facebookin kautta. Näistä ystävistä osa on kuitenkin Pudasjärven ulkopuolella, eikä heitä välttämättä tavata usein. *”Facebookissa vain keskustelemme, emme tapaa livenä”*. Toimivia ystävyys-suhteita solmitaan myös koulun kautta ja näiden ystävien kanssa nuoret kertoivat viettävänsä myös vapaa-aikaa. *”Vietämme koulun jälkeen aikaa yhdessä. Pelataan jalkapalloa, joskus vaan ollaan.”*

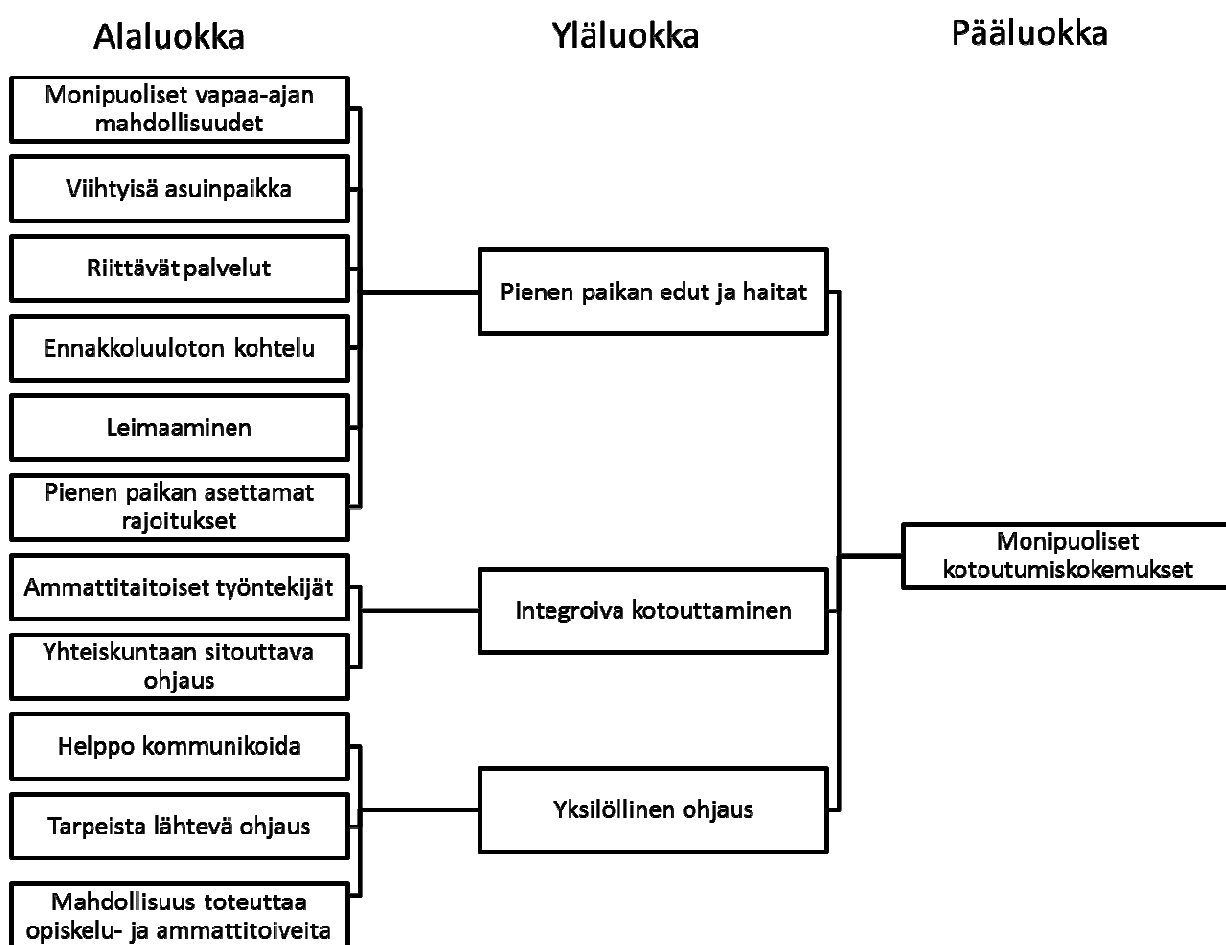
6.1.2 Integroiva kotouttaminen

Nuoret kokivat saavansa ammattitaitoista ohjausta tukiasumisyksikön ohjaajilta sekä eri virastojen työntekijöiltä. *”Kun en ymmärrä tai minulla on vaikeuksia ymmärtää, minua autetaan kovasti ja minulle selitetään asiat niin että ymmärrän.”* *”Ne auttaa niin kuin pitääkin.”* Tukiasumisyksikön ja sen ohjaajien merkitys korostui nuorten kokemuksissa. *”Me tullaan tänne ja meitä autetaan täällä.”*

Nuoret kertoivat saaneensa hyvin neuvoja ja ohjausta siihen, miten Suomessa eletään. *”Täällä puhutaan toistuvasti siitä, miten suomalaiset ovat ja miten täällä ollaan. Täällä puhutaan siitä päivittäin.”* Nuorten mukaan heille on korostettu koulutuksen tärkeyttä työelämään pääsyssä. Nuoret eivät ole törmänneet suuriin konflikteihin oman kulttuurinsa ja suomalaisen kulttuurin välillä, vaan ovat omien kokemustensa mukaan sopeutuneet hyvin uuteen kulttuuriin.

6.1.3 Yksilöllinen ohjaus

Kaikki haastattelemamme nuoret olivat vielä koulussa, joten koulun merkitys painottui vastauksissa. Tutkimustulosten mukaan nuoret kokivat, että erilaiset kurssit, työharjoittelupaikat ja ammatilliset koulutuspaikat olivat suunniteltu heidän tarpeisiinsa. Nuorten toiveita kuunneltiin, kun heille tehtiin kotouttamissuunnitelmaa, jossa pohdittiin nuoren mahdollista kouluttautumispolkua tulevaisuuden suunnitelmia silmällä pitäen. ”Halusin mennä töihin ja minun annettiin mennä pizzeriaan.”

Kuvio 2. Maahanmuuttajanuorten kotoutumiskokemuksia kuvaavat luokat

6.2 Seurakunnan merkitys kotoutumisessa

Tulosten perusteella seurakunnan merkitys kotoutumisessa jäi vähäiseksi. Oma uskonelämä ja uskonto olivat nuorille tärkeitä, mutta silti asenne kristillistä seurakuntaa kohtaan oli kielteinen ja suomalainen seurakuntatoiminta oli heille vierasta. (Kuvio 3, sivu 41.)

6.2.1 Uskonelämän tärkeys

Haastatteluissa kävi ilmi, että oman uskonnon ja uskonelämän harjoittaminen on nuorille tärkeää ja merkittävässä asemassa nuorten elämässä. Tulosten mukaan uskonnon harjoittaminen on nuorille elämäntapa, ja usko on osa nuorten identiteettiä. *"Uskonto on meille todella tärkeä. Islam on tärkeä meille ja jokaiselle muslimille ymmärsipä hän uskontonsa oppia tai ei."* Osa nuorista ei kuitenkaan halunnut puhua uskonelämästään ollenkaan, joten tarkemmat tiedot uskonelämän harjoittamisesta ja merkityksestä jäivät selvittämättä.

6.2.2 Tuntematon suomalainen seurakuntatoiminta

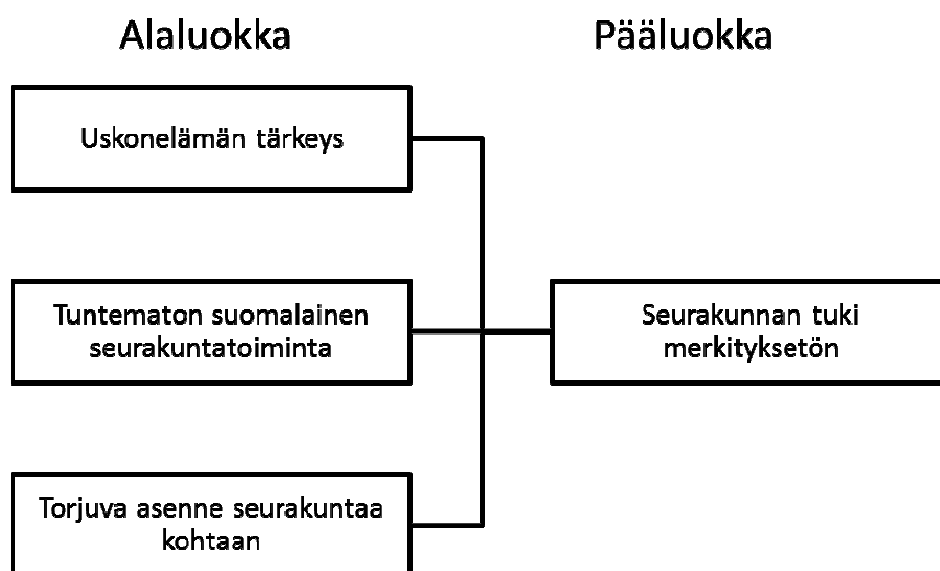
Haastateltavilla ei ollut minkäänlaista käsitystä Suomen evankelisluterilaisesta kirkosta ja paikallisseurakunnan toiminnasta. Vain yksi nuori kertoi käyneensä kerran kirkossa. Toisaalta nuoret myös kertoivat, etteivät tienneet ovatko olleet seurakunnan järjestämässä toiminnassa mukana, mikä vahvistaa seurakuntatoiminnan tuntemattomuutta. *"En tiedä, olenko ollut mukana."*

6.2.3 Torjuva asenne seurakuntaa kohtaan

Nuorten suhtautuminen kristilliseen toimintaan oli kielteistä, joka vaikutti asenteeseen seurakunnan toimintaa kohtaan. Nuoret kokivat, että he eivät tarvitse

apua seurakunnalta missään muodossa. Nuorilla oli käsitys, että seurakuntaan turvautuminen edellyttää kääntymistä kristityksi. *”Jos apua tarjotaan puhtaasti inhimilliseltä pohjalta, eikä avunsaanti edellytä uskontoon kääntymistä, se on ok.”* Kun kerroimme diakonisen avun lähtökohdista, asenne taloudellista apua kohtaan muuttui myönteiseksi. Nuoret kokivat kuitenkin, etteivät haluaisi turvautua seurakunnan tai minkään muunkaan tahon tarjoamaan apuun. *”En ole tähänkään asti tarvinnut apua seurakunnalta tai omalta uskonyhteisöltäni.”* Nuoret tahtoivat pärjätä omillaan ja selvitä ilman ulkopuolista apua. *”Emme halua käyttää rahaa, joka on tullut mistään muualta vaan haluamme ansaita sen itse.”*

Kuvio 3. Seurakunnan merkitystä kotoutumisessa kuvaavat luokat

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA JATKOTUTKIMUSHAASTEET

Maahanmuuttajanuorten mielestä Pudasjärvi on hyvä paikka asua. Haastatellut nuoret viihtyivät Pudasjärvellä hyvin. Pudasjärven asukkaat ovat pääsääntöisesti ottaneet maahanmuuttajat hyvin vastaan, mikä lisäsi myönteistä suhtautumista uuteen kotipaikkaan. Vaikka nuoret mainitsivatkin Pudasjärven olevan jossain suhteessa pieni paikka, Pudasjärveltä löytyy kuitenkin paljon vapaa-ajan mahdollisuuksia. Paikan pienuus tulee esille lähinnä uskonnollisessa yhteydessä ja siinä, ettei Pudasjärvellä ole hirveästi maahanmuuttajia. Tämänhetkisessä elämäntilanteessa Pudasjärvi vaikuttaa mahdolliselta asuinpaikalta myös tulevaisuudessa.

Nuoret kokivat saaneensa asiallista ja hyvää palvelua asioidessaan eri virastoissa. Nuoret kohdattiin yksilöllisesti nuoren tarpeet huomioiden. Nuoret saivat hyvin tietoa suomalaisesta yhteiskunnasta ja siinä toimimisesta. Tukiasumisyksikön ohjaajat ovat tärkeässä roolissa nuorten elämässä. Ohjaajien puoleen käännytään ensimmäisenä, olipa kyseessä pieni tai suuri ongelmatilanne. Ohjaajat ovat tuttuja ja he ovat helposti saatavilla.

Suomalainen seurakuntatoiminta on nuorille vierasta. Seurakunta koetaan hie-
man jopa oman uskonnon uhkana eikä seurakuntaa haluta lähestyä osittain käännöttämisen pelosta. Seurakunnan tulisikin tuoda toimintaansa selkeämmin esille ja painottaa esimerkiksi diakonian pyyteettömyyttä. Suomen evankelisluterilainen kirkko on kuitenkin yksi merkittävä toimija yhteiskunnassa ja valtaosa suomalaisista kuuluu kirkkoon. Suhtautuminen hengelliseen elämään vaihtelee yksilöstä riippuen, osa on valmis puhumaan asiasta avoimesti, mutta toisille asia on tabu. Oma uskonto ja sen harjoittaminen vaikuttaa kuitenkin olevan nuorille tärkeää ja osa omaa identiteettiä.

Diakonian osuus haastattelussa jäi erittäin pieneksi. Nyt haastattelemamme nuoret eivät tunteneet seurakuntaa eivätkä diakoniatyötä. Asenne kristillistä seurakuntaa kohtaan oli kielteinen, mutta osasyynä kielteisyydelle voi olla tietämättömyys. Jos seurakunta ottaisi aktiivisemmän roolin kotouttamisessa ja

olisi mukana nuorten elämässä erilaisin toiminnoin ilman käännätyttämisyrityksiä, joita nuoret pelkäsivät, asenteet voisivat muuttua myönteisemmiksi. Jos tämä onnistuisi, jatkotutkimuksena voisi olla tarkempi selvitys seurakunnan merkityksestä kotoutumisessa. Kirkko kuitenkin tekee merkittävää työtä esimerkiksi tarjoamalla turvapaikkaa, jos muut tahot eivät voi auttaa. Haastattelemlamme nuorilla oli kirkosta lähinnä sellainen käsitys, että se yrittää vain saada itselleen uusia jäseniä.

8 TULOSTEN VERTAILUA AIEMPIIN TUTKIMUKSIIN

Suurin osa löytämistämme tutkimuksista on tehty työntekijänäkökulmasta. Tutkimukset ovat selvittäneet miten työntekijä on kohdannut maahanmuuttajan työssään, mitä odotuksia hänellä on ollut ja mitä vaikeuksia työssä on tullut eteen. Tutkimukset, joissa on haastateltu maahanmuuttajien kokemuksia, on kohdistettu suurilta osin johonkin tiettyyn palveluun. Tutkimukset laajemmista esimerkiksi palvelukokonaisuuksien kokemuksista puuttuvat.

Tiina Tuovinen (2010) on tutkinut opinnäytetyössään maahanmuuttajanaisten kokemuksia kieli- ja kotoutumiskurssista. Tutkimuksessa haastateltiin kolmea kielikurssille osallistunutta maahanmuuttajanaista. Tulosten mukaan maahanmuuttajanaiset odottivat eniten suomen kielen oppimista, mikä toimii tärkeänä tekijänä sopeutumisessa ja sulautumisessa uuteen yhteiskuntaan. Tutkimus oli osa Euroopan sosiaalirahaston rahoittamaa Chili, tieto ja sosiaalinen integraatio työ- ja oppimisnäkyjen mahdollistajana 2009 – 2011 – projektia. (Tuovinen 2010.)

Jaana Suokonaution Palapelin palat kohdalleen – Maahanmuuttajien kokemuksia kotoutumiskoulutuksesta ja ehdotuksia sen kehittämiseksi – tutkimuksessa vuodelta 2008 maahanmuuttajat kertovat kokemuksistaan kotouttamiskoulutuksesta ja sen kehittämistarpeista. Tutkimuksen pääaineiston muodostaa 11 maahanmuuttajalle tehty haastattelut minkä lisäksi on seurattu viiden vuoden ajan yhteensä 33 maahanmuuttajan koulutus- ja työllistymispolkua. Kotoutumiskoulutus antoi maahanmuuttajille suomen kielen taidon, mutta kurssi itsessään ei helpottanut työllistymistä tai opiskelun aloittamista. Maahanmuuttajat halusivat maksaa heistä aiheutuneet kustannukset omalla työllään takaisin, mutta siihen ei tarjoutunut mahdollisuuksia. Kehittämissuosituksena maahanmuuttajat ehdottivat kurssin muuttamista toiminnallisemmaksi ja työelämälähtöisemmäksi, jolloin integroituminen työelämään voisi sujua helpommin.

Nämä edellä mainitut tutkimustulokset näkyivät myös meidän opinnäytetyössämme. Opinnäytetyön tulosten mukaan heille oli korostettu koulutuksen tärke-

yttöä ja merkitystä väylänä työelämään. Tämän opinnäytetyön tulosten mukaan nuoret kokivat, että erilaiset kurssit, työharjoittelupaikat ja ammatilliset koulutuspaikat olivat vastanneet heidän tarpeisiinsa hyvin. Myös tämän opinnäytetyön tuloksissa korostui se, että nuoret eivät halunneet turvautua esimerkiksi seurakunnan tai minkään muunkaan tahon tarjoamaan niin sanottuun ilmaiseen taloudelliseen apuun. Nuoret tahtoivat pärjätä omillaan ja selvitä ilman apua. Tämä on mielestämme ristiriidassa sen kanssa, miten useat suomalaiset ajattelevat maahanmuuttajien käyttäytyvän.

Päivi Mustonen (2007) tutkii pro gradu tutkielmassaan Tampereella asuvien maahanmuuttajien kokemuksia asiakaslähtöisyydestä ja sen toteutumisesta sosiaalityössä ja julkisissa hyvinvointipalveluissa. Tutkimuksen perusteella maahanmuuttajien näkökulmasta asiakaslähtöisyys sisältää kielelliset ja kulttuuriset tekijät kuten kieli ja suomalaisen kulttuurin ymmärtäminen, yhteiskunnalliseen osallistumiseen ja vaikuttamiseen sisältyvät tekijät kuten opiskelu ja työ sekä maahanmuuttajuuteen liittyvät tekijät kuten maahanmuuton ja maahanmuuttoprosessin ymmärtäminen. Asiakaslähtöisyyden kokemukset jakaantuivat palvelujärjestelmään ja sen toimivuuteen sekä asiakkaan ja työntekijän kohtamiseen. Haastatelluilla oli sekä myönteisiä että negatiivisia kokemuksia, jotka liittyivät vuorovaikutukseen, maahanmuuttajataustaisten työntekijöiden käyttöön sekä kohteluun asiakastilanteessa. Keskeisimpinä ongelmina tutkimuksessa ilmeni palvelujärjestelmän pirstaleisuus ja toimimattomuus. (Mustonen 2007 48 – 73.)

Suvi Kähkönen (2010) on selvittänyt opinnäytetyössään maahanmuuttajien sosiaalipalveluiden käyttöä sekä sosiaalipalveluiden merkitystä kotoutumiseen Kouvolassa. Kotoutumista tarkastellaan neljästä eri näkökulmasta, jotka ovat työllisyys, toimeentulo, sosiaalinen sopeutuminen sekä sosiaalipalveluiden laatu. Tulosten perusteella erityisesti pakolaisina tulleet maahanmuuttajat ovat ahkeria sosiaalipalveluiden käyttäjiä. Kähkösen mukaan Kouvolan alueen sosiaalipalvelut tukevat kotoutumista kohtuullisen hyvin. Tutkimustulosten yleisemmän soveltamisen mahdollisuuksia rajoittaa tutkimuksen laajuus verrattuna saatuihin tuloksiin. Haastateltavien määrä oli 20, joista 15 oli pakolaistaustaista. (Kähkönen 2010.)

Tämän opinnäytetyön tulosten mukaan Pudasjärven tukiasumisyksikössä asuvat nuoret arvostivat ja kunnioittivat heille tarjottua tukea. Nuoret kokivat, että heidät perehdytettiin hyvin uuden yhteiskunnan sääntöihin ja toimintatapoihin. Melkein jokaisessa vastauksessa nousi esille laadukas yksilöllinen ohjaus niin virastoasioissa kuin arkipäiväisissäkin asioissa. Otaksumme sen olevan yksi niistä tekijöistä, jotka ovat vähentämässä muiden sosiaalipalveluiden kuormitusta, ainakin Pudasjärvellä.

Jaana Vuori kirjoittaa artikkelissaan Perhetyön tieto – kirjassa: ”Kun viranomaiset julkaisevat opaskirjoja, he rajaavat näkökulman ja käsiteltävät asiat. Tekstien asiasisältöjä ohjaavat viranomaisten ja ammattilaisten mielikuvat siitä, mitkä asiat ovat viranomaisten kannalta keskeisiä ja mitä maahanmuuttajien *tulisi* tietää. Ammattilaisille on kuitenkin kertynyt myös kokemusta siitä, mitä maahanmuuttajat *itse pitävät tärkeänä* tietää”. Jaana Vuori analysoi 23 eri opaskirjasta ja esitettä, jotka on tarkoitettu maahanmuuttajatyöhön. Näistä analyyseistä voimme oppia, miten voisimme olla tuottamatta vertailevaa tutkimusotetta ”meistä” suomalaisista ja ”muista” ulkomaalaisista. Koska maahanmuuttajat ovat taustaltaan moninainen joukko, ei samanlainen yleistäminen ole mahdollista kuin esimerkiksi kertoessamme heille suomalaisista ja heidän elämästään. (Vuori 2007, 129 – 130.)

Seurakunnan merkitys kotoutumisessa jäi nuorille merkityksettömäksi, vaikka oman uskonnon harjoittaminen oli tärkeää. Päivi Thitz (2006), selvitti pro gradu tutkielmassaan diakonian yhteisöllisistä merkityksistä. Tutkimuksen perusteella seurakunta toimii ihmisten välisen yhteistoiminnan vetäjänä ja sosiaalinen kanssakäyminen rakentaa tunnetta samaan joukkoon kuulumisesta. Diakonia-toimintaan osallistuminen ja vapaaehtoisena toimiminen vahvistivat sosiaalista identiteettiä ja rakensivat keskinäistä riippuvuutta ja yhteenkuuluvaisuuden tunnetta. Erityisen tärkeänä kuulumisen ja mukaan tulemisen kokemus oli heille, jotka tuntevat elävänsä yhteiskunnan tai yleisen hyväksynnän reuna-alueilla. (Thitz, Päivi 2006, 35, 45 – 46.)

Uskonto voi toimia sekä yhdistävänä että erottavana tekijänä. Nuoret torjuivat kristinuskon ja kristillisen seurakunnan, mutta diakoniatyöllä on mahdollisuus kuitenkin tukea maahanmuuttajien sosiaalista identiteettiä ja yhteisöllisyyden kokemusta. Tarjoamalla mahdollisuuden osallistua ryhmätoimintaan ja vapaaehtoistyöhön, seurakunta tukee maahanmuuttajien integroitumista uuteen yhteiskuntaan.

Tämä opinnäytetyö avasi meidän ajattelutapaamme niistä toisista, maahanmuuttajista. Sanoimme ennen tätä työtä usein, että emme ole ennakkoluuloisia ja hyväksymme maahanmuuttajat joukkoomme. Näin sanoo moni ihminen ajattelelmatta asiaa sen pidemmälle. Kun sitten menee niiden toisten, maahanmuuttajien joukkoon ja alkaa tehdä asioita heidän kanssaan huomaa kuinka ennakkoluuloinen sitä onkaan ollut. Tämä työ on opettanut meitä monin eri tavoin. Valtaväestön tulisi entistä rohkeammin ottaa ennakkoluulottomasti maahanmuuttajat osaksi jokapäiväistä elämäänsä ja opettaa heille omaa kulttuuriaan, ja olla samalla aikaa avoin kaikelle sille uudelle kulttuurille mitä maahanmuuttajat voivat meille antaa.

9 OPINNÄYTETYÖN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

Hyvällä tieteellisellä käytännöllä tarkoitetaan sitä, että ne tiedonhankintamenetelmät ja tutkimusmenetelmät mitä tutkijat käyttävät, ovat eettisesti kestäviä. Tällaiset menetelmät ovat niitä, jotka tiedeyhteisö on hyväksynyt. Hyvä tieteellinen käytäntö edellyttää myös, että tutkijan on toimittava vilpittömästi ja rehellisesti toisia tutkijoita kohtaan. Otamme huomioon toisten saavutukset lähdeviitein tekstissä sekä esittämällä omat ja toisten tulokset oikeassa valossa. (Vilkka 2007, 30 – 31.)

Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arvioinnista ei ole olemassa minkäänlaisia yksiselitteisiä ohjeita. Pohdimme oman tutkimuksemme eettisyyttä ja luotettavuutta Tuomen ja Sarajärven (2009) esittämän listan mukaan. Pohdimme aluksi mitä olemme tutkimassa ja miksi eli määritämme tutkimuksen kohteen ja tarkoituksen. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 140.) Haluamme tutkimuksellamme tuottaa tietoa tukiasumisyksikössä asuvien nuorten omista kokemuksista, joiden uskomme antavan arvokasta tietoa kotouttamistoimia kehitettäessä. Omalla sitoumuksella Tuomi ja Sarajärvi (2009) tarkoittavat sitä miksi tutkimus on tutkijalle tärkeä, mitä tutkija on olettanut tutkimusta aloittaessaan ja ovatko tutkijan ajatukset muuttuneet. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 140.) Tutkimus on meille tärkeä, koska haluamme saada maahanmuuttajien äänen kuuluviin ja lisätäksemme monikulttuurista ammatillista osaamistamme.

Toteutimme informoinnin kohderyhmälle tukiasumisyksikön ohjaajien välityksellä. Laadimme saatekirjeen, jossa kerroimme tutkimuksen tarkoituksesta ja jossa pyysimme nuoria mukaan. Saatekirjeessä oli meidän yhteystietomme ja ohjaajat suorittivat kirjeen jakelun kohderyhmälle. Korostimme kirjeessä osallistumisen vapaaehtoisuutta. Aluksi vaikutti siltä, että nuoret lähtivät hyvin mukaan. Vapaaehtoisia haastateltavia oli ilmoittautunut kymmenkunta. Haastattelupäivän lähetessä nuoret olivat alkaneet empiä osallistumisistaan. Loppujen lopuksi saimme neljä haastateltavaa, jotka jaoinme kahteen eri ryhmään äidinkielen mukaan.

Aukikirjoitettuamme haastatteluaineiston, mietimme aineiston riittävyttä tulosten luotettavuuden näkökulmasta. Vastaajien määrä on kriittinen tekijä kaikissa tutkimuksissa. Määrälliselle tutkimukselle on olemassa ohjeistukset aineiston riittävyden arvioimiseksi. Sen sijaan laadullisen tutkimuksen tekijällä on vain yleiset periaatteet, joilla arvioida aineiston riittävyttä. Tutkimukset, joissa käytetään pienempiä vastaajamääriä, voivat käsitellä laajemmin vastaajien kokemuksia. Tutkimukset, joissa vastaajien määrä on suurempi keskittyvät tavallisesti kuvaamaan suppeampia kokemuksia. Laadullisen tutkimuksen kohdalla aineiston riittävyttä voidaan myös arvioida sen perusteella, miten kattavasti tutkimuskysymyksiin vastattiin. (Russel & Gregory 2003, 37.) Analysoidessamme aineistoa saimme mielestämme kattavat vastaukset tutkimuskysymyksiimme. Meistä kuitenkin tuntui, että neljä haastateltavaa on liian vähän työlle asettamiemme tavoitteiden saavuttamiseksi, joten yritimme järjestää uutta haastattelutilannetta. Yrityksestä huolimatta emme saaneet sinne yhtään vapaaehtoista.

Jos haastateltavalle jää epäselväksi tutkimuksen tarkoitus, tutkimushaastattelun periaatteet ja tutkimuksen motiivit, kulttuurierojen huomioonottaminen nousee jo tärkeäksi tutkimuseettiseksi kysymykseksi. Kulttuurieroista johtuen haastateltava voi luulla, että tutkimukseen osallistumisen myötä hän voi odottaa vastapalvelusta haastattelijalta. Lisäksi hän voi kertoa haastattelussa asioita joita ei kertoisi, jos tietäisi mihin tarkoitukseen ja miten haastattelussa saatuja tietoja käytetään. (Rastas 2005, 83.) Haastattelun alussa kerroimme vielä haastateltaville tekemämme opintoihimme liittyvää opinnäytetyötä ja arvostavamme heidän panostaan työmme loppuunsaattamiseksi.

Haastateltavat ovat yleensä suostuvaisia luovuttamaan heitä koskevia tietoja, jos he hyväksyvät tutkimuksen ja sen tavoitteet. Yksityisyyden kunnioittamiseen kuuluu kuitenkin se, ettei tutkimusteksteistä voida tunnistaa yksilöitä. Tutkimusaineiston luottamuksellisuudella tarkoitetaan ihmistä koskeviin tietoihin ja tietojen käytöstä annettuihin lupauksiin tutkittaville. Luottamus tutkimusaineiston kohdalla tarkoittaa puolestaan sitä, että tutkittava voi luottaa aineiston ennalta sovittuun käyttöön. (Kuula 2006, 64.)

Tutkimuksen luotettavuuden kannalta tutkijan tulee miettiä miten aineiston keruu tapahtuu ja mitä mahdollisia erityispiirteitä siihen voi liittyä. Erityispiirteillä tarkoitetaan esimerkiksi haastattelijoiden määrää ja yksilö- tai ryhmähaastattelua. Myös mahdolliset ongelmatilanteet ja tutkijan omasta mielestä merkitykselliset seikat vaikuttavat luotettavuuden tarkasteluun. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 140.) Miettiessämme aineiston keruumenetelmää yritimme asettua kohdejoukkomme asemaan, jotta saisimme jonkinlaista ajatusta siitä millä tavalla saisimme parhaan mahdollisen aineiston. Pohdimme myös mikä vaikutus aineiston luotettavuuteen on sillä, haastattelemmeko yhdessä vai kumpikin erikseen. Mikäli haastattelemme yhdessä, haastateltava voi ahdistua kahden haastattelijan läsnäolosta. Jos haastattelemme erikseen, mietimme miten persoonallisuutemme vaikuttaa haastattelutilanteen kulkuun ja aineiston laatuun tai kattavuuteen.

Tarkoituksenamme oli suorittaa yksilöhaastattelu, jossa molemmat haastattelijat olisivat mukana. Silloin haastattelutilanne olisi ollut ulkonaisesti samanlainen kaikille. Haastateltavien äidinkielestä johtuen olisimme tarvinneet tulkkeja useista eri kieliryhmistä ja yksilöhaastatteluna toteutettuna useaan kertaan. Maahanmuuttajakoordinaattorin esityksestä haastattelut toteutettiin kuitenkin ryhmähaastatteluna, koska tulkkien saaminen oli helpompaa ja edullisempaa. Ja oimme haastateltavat heidän äidinkieltensä mukaan ryhmiin.

Tutkimuksen riittävä informointi kohderyhmälle on erityisen tärkeää, jotta voidaan varmistaa, että tutkittavat voivat tehdä vapaaehtoisen päätöksen osallistumisestaan tutkimukseen. Lisäksi se tapa miten tutkimuksesta kerrotaan vaikuttaa siihen saadaanko tutkimukselle tutkittavia. Riittävään informointiin kuuluu myös tieto siitä, että tutkittavalla on oikeus keskeyttää osallistumisensa tutkimukseen milloin vain. Yksilön oikeudet painavat enemmän kuin tutkimustarpeet. Tutkittavien itsemääräämisoikeutta ja vapaaehtoisuutta toteutetaan myös tutkimuksen aikana, kun haastattelutilanteessa tutkittava voi jättää vastaamatta kysymyksiin joihin ei koe halua tai tarvetta vastata. (Kuula 2006, 101, 107 – 108.)

10 POHDINTA

Kun mietimme opinnäytetyömme aihetta, kriteereinä olivat ajankohtaisuus ja työelämän tarve sekä oman ammatillisen osaamisen kasvaminen. Pudasjärven vastaanottokeskus ja muut turvapaikanhakijoiden vastaanottoon liittyvät asiat sekä tukiasumisyksikkö tulivat Pudasjärvelle nopealla aikataululla, eikä kokemuksia kotoutumisesta ollut vielä saatavilla. Lisäksi meitä molempia kiinnosti työskentely monikulttuurisessa ympäristössä, joten aihepiiri löytyi lopulta helposti.

Halusimme opinnäytetyössämme tuoda esille tukiasumisyksikössä asuvien maahanmuuttajanuorten kokemuksia kotoutumisesta Pudasjärvelle, että mitkä asiat sitä helpottivat ja mitkä mahdollisesti vaikeuttivat. Päädyimme laadulliseen tutkimukseen, koska sen avulla voi helpommin saada selville haastateltavien kokemukset. Laadullisen tutkimuksen puolesta puhui myös se, ettei vastaajien lukumäärä ole laadullisen tutkimuksen tulosten luotettavuudessa niin merkittävä kuin määrällisessä tutkimuksessa. Tiesimme työtä aloittaessamme, että mahdollisia haastateltavia ei löytyisi tarpeeksi määrällisen tutkimuksen tekemiseksi. Kohderyhmä haastattelulle löytyi hyvin tukiasumisyksikön nuorista. Jokainen heistä oli saanut kuntapaikan, eikä ollut siis enää turvapaikanhakijana vaan he olivat kotouttamistoimien piirissä. Lisäksi heidän fyysisen sijoittumisensa vuoksi haastattelujen järjestäminen oli helpompaa tukiasumisyksikölle, kuin kiertää pitkin Pudasjärveä haastateltavien perässä. Emme kumpikaan olleet aikaisemmin tehneet laadullista tutkimusta, joten sekin veti meitä puoleensa uutena oppimismahdollisuutena.

Tiesimme, että haastateltavia voisi olla hankala saada, toteutunut haastateltujen lukumäärä, neljä, oli kuitenkin pieni pettymys. Saamamme aineisto oli kuitenkin mielestämme riittävä, koska saimme hyvin vastaukset tutkimuskysymyksiin. Aineistoa olisi voinut tulla enemmän, jos olisimme suorittaneet yksilöhaastattelun, jolloin jokainen olisi kertonut kokemuksensa erikseen. Ryhmähaastattelutilanteessa tuli usein myötäilyä toisen esittämään asiaan. Emme usko, että haas-

tattelutulokset olisivat muuttuneet suuresti, vaikka olisimme suorittaneet yksilöhaastattelut.

Opinnäytetyötä tehdessä emme voineet välttyä ajatukselta, kuinka halukas Pudasjärven seurakunta on tekemään kotouttavaa työtä maahanmuuttajien parissa. Tukiasumisyksikön nuoret ovat nyt pari vuotta olleet paikkakunnalla eikä minkäänlaista yhteistyötoimintaa ole kehitetty heidän ja seurakunnan välille. Tulevana diakoniatyöntekijöinä meidän olisi hyvä pitää mielessä diakoniatyön ydinajatus, jonka kautta voisi olla mahdollista päästä lähelle maahanmuuttajia ihmisenä ihmiselle. Diakonian pyyteettömyys voisi toimia siltana seurakunnan ja maahanmuuttajanuorten välillä, vaikka nuorten asenne kristillistä seurakuntaa kohtaan oli torjuva.

LÄHTEET

- Alitolppa-Niitamo, Anne 1993. Kun kulttuurit kohtaavat. Keuruu: Kustannusosakeyhtiö Otavan painolaitokset.
- Alitolppa-Niitamo, Anne & Ali, Abdullahi 2001. Somalidiaspora Suomessa – muutoksia, haasteita ja haaveita. Teoksessa Forsander, Annika; Ekholm, Elina; Hautaniemi, Petri; Ali, Abdullahi; Alitolppa-Niitamo, Anne; Kyntäjä, Eve & Quoc Cuong, Nguyen Monietnisyys, yhteiskunta ja työ. Helsinki: Yliopistopaino, 134 – 148.
- Berry, John W; Segall, Marshall H & Kagitibasi, Cigdem (toim.) Cross-cultural psychology. Volume 3. Social behavior and applications. Needham Heights, MA United States of America: Allyn & Bacon A Viacom Company. 291 – 326.
- Dannert, Nina: Harilahti-Juola, Virpi & Maaseudun sivistysliitto 2010. Koti maalla. Porvoo: WS Bookwell.
- Ekholm, Elina 2001. Monietninen yhteiskunta. Teoksessa Forsander, Annika; Ekholm, Elina; Hautaniemi, Petri; Ali, Abdullahi; Alitolppa-Niitamo, Anne; Kyntäjä, Eve & Quoc Cuong, Nguyen Monietnisyys, yhteiskunta ja työ. Helsinki: Yliopistopaino, 161 – 188.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.
- Forsander, Annika 2000. Maahanmuuttajien integraatio. Etnisten ryhmien ja yhteiskunnallisen keskiön suhteista eri aikoina. Teoksessa Maija Mäkikalli & Katriina Siivonen (toim.) Muuttuvat asemat. Kompassi integraation arkeen. Turku: Kirja-Aurora, 69 – 100.
- Forsander, Annika & Ekholm, Elina 2001. Maahanmuuttajat ja työ. Teoksessa Forsander, Annika; Ekholm, Elina; Hautaniemi, Petri; Ali, Abdullahi; Alitolppa-Niitamo, Anne; Kyntäjä, Eve & Quoc Cuong, Nguyen Monietnisyys, yhteiskunta ja työ. Helsinki: Yliopistopaino, 57 – 82.
- Gothóni, Raija & Jantunen, Eila 2009. Käsitteitä ja käsityksiä diakoniatyöstä. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja. A Tutkimuksia 25. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.

- Hammar-Suutari, Sari: Kulttuurien välinen viranomaistyö. Työn valmiuksien ja yhdenvertaisen asiakaspalvelun kehittäminen. Työpoliittinen tutkimus nro 300. Työministeriö, Helsinki 2006.
http://www.mol.fi/mol/fi/99_pdf/fi/06_tyoministerio/06_julkaisut/06_tutkimus/tpt300.pdf
- Harinen, Päivi; Honkasalo, Veronika; Souto, Anne-Mari; Suurpää, Leena (toim.) 2009. OVET auki! : monikulttuuriset nuoret, vapaa-aika ja kansalaistoimintaan osallistuminen. Helsingin Nuorisotutkimusseuran julkaisu, 91. Helsinki: Hakapaino.
- Havu, Olli 2010. Monikulttuurisuus luo uusia vaatimuksia. Kuntalehti 16, 5.
- Heikkinen, Riitta-Liisa & Laine, Timo 1997. Tutkimuksen polulla. Teoksessa Heikkinen, Riitta-Liisa & Laine, Timo (toim.) Hoitava kohtaaminen. Tampere: Tammer-Paino Oy, 18 – 23.
- Helin, Matti; Hiilamo, Heikki & Jokela, Ulla 2010. Diakoniatyö Asiakkaan palveluksessa. Helsinki: Edita Publishing Oy.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurma, Helena 2001. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2009. Tutki ja kirjoita. Hämeenlinna: Kariston kirjapaino Oy.
- Honkasalo, Veronika & Suurpää, Leena 2009. Tutkijoiden kiistellyt roolit rasmin ja nuorten tutkimuksessa. Teoksessa Suvi Keskinen, Anna Rastas & Salla Tuori (toim.) En ole rasisti, mutta... Maahanmuutosta, monikulttuurisuudesta ja kritiikistä. Tampere: Vastapaino & nuorisotutkimusverkosto, 145 – 155.
- Jaakkola, Magdalena 2009. Maahanmuuttajat suomalaisten näkökulmasta. Asennemuutokset 1987 – 2007. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Jasinskaja-Lahti, Inga & Liebkind, Karmela 2000. Nuorten maahanmuuttajien hyvinvointiin vaikuttavat tekijät. Teoksessa Liebkind, Karmela (toim.) Monikulttuurinen Suomi – Etniset suhteet tutkimuksen valossa. Tampere: Tammer-Paino Oy, 112 – 123.
- Jasinskaja-Lahti, Inga; Liebkind, Karmela & Vesala, Tiina 2002. Rasismi ja syrjintä Suomessa – Maahanmuuttajien kokemuksia. Helsinki: Gaudeamus.

- Jokela, Ulla 2011. Diakoniatyön paikka ihmisten arjessa. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja. A Tutkimuksia 32. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu. Väitöskirja.
- Juuso-Silvennoinen, Liisa 2010. Laurea-Ammattikorkeakoulu, Laurea Hyvinkää. Opinnäytetyö. Yrittäjyyden ja liiketoimintaosaamisen koulutusohjelma. Viitattu 5.2.2011. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2010112916211>
- Keränen, Heikki & Rontti, Sami (toim.) 2010. Pohjois-Pohjanmaan maahanmuuttostrategia 2015. Pohjois-Pohjanmaan elinkeino-, liikenne ja ympäristökeskuksen julkaisuja 02/2010. Viitattu 6.5.2011. [http://www.elykus.fi/fi/ELYkeskukset/pohjoispohjanmaanely/Ajankohtaista/Julkaisuut/julkaisusarja/Documents/Pohjois-Pohjanmaan_maahanmuuttostrategia_2015.pdf](http://www.elykeskus.fi/fi/ELYkeskukset/pohjoispohjanmaanely/Ajankohtaista/Julkaisuut/julkaisusarja/Documents/Pohjois-Pohjanmaan_maahanmuuttostrategia_2015.pdf)
- Kirkkojärjestys 1055/1993, 8.11.1993. Viitattu 18.11.2011. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19931055>
- Kosonen, Leena 2006. Maahanmuuttajanuorten tukeminen käytännössä. Teoksessa Liebkind, Karmela (toim.). Monikulttuurinen suomi. Etniset suhteet tutkimuksen valossa. Tampere: Tammer-Paino Oy. 149-157.
- Kotouttamislaki 1999/493, 9.4.1999. Viitattu 29.3.2011. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1999/19990493>
- Kovarskis, Levas 2011. Maahanmuutto on aina sankaritarina. Sosiaalitieto 2, 8 – 11.
- Kovács, Árpád 2010. Kansainvälisen työn pastori. Oulun seurakuntayhtymä. Oulu. 27.8.2010.
- Kurtti, Aira 2010. Erilaiset politiikat ja toimintaperiaatteet maahanmuuttajien kotouttamisohjelmissa. Lapin yliopisto. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Sosiaalityön lisensiaatin tutkielma. Viitattu 27.3.2011. <http://www.sosnet.fi/loader.aspx?id=9cb3970c-9b9e-417f-b042-7a40f796114e>
- Kuula, Arja 2006. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

- Kähkönen, Suvi 2010. Maahanmuuttajien kotoutuminen Kouvolassa - Miten sosiaalipalvelut vaikuttavat kotoutumiseen? Kymeenlaakson ammatti-korkeakoulu. Opinnäytetyö. Sosiaalialan koulutusohjelma. Viitattu 5.2.2011. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201005118845>
- Laine, Timo 2001. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa Aaltola, Juhani & Valli, Raine (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II – Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy, 26 – 43.
- Lepola, Outi 2000. Ulkomaalaisesta suomenmaalaiseksi. Monikulttuurisuus, kansalaisuus ja suomalaisuus 1990-luvun maahanmuuttopoliittisessa keskustelussa. Helsinki: Hakapaino Oy.
- Liebkind, Karmela 2006. Kun kulttuurit kohtaavat. Teoksessa Liebkind, Karmela (toim.) Monikulttuurinen suomi. Etniset suhteet tutkimuksen valossa. Tampere: Tammer-Paino Oy. 13 – 27.7
- Matinheikki-Kokko, Kaija 1997. Monikulttuurinen Suomi. Teoksessa Pitkänen, Pirkko (toim.) Näkökulmia monikulttuuriseen Suomeen. Helsinki: Oy Edita Ab, 9 – 20.
- Maahanmuuttajanuoret Suomessa 2009.15/30 Researc. Taloudellinen tiedotustoimisto tat, Sec pro, Perfekto & GCI.
- Maahanmuuttovirasto i.a. Sanasto. Viitattu 5.1.2011.
<http://www.migri.fi/netcomm/content.asp?path=2761>
- Maahanmuuttovirasto i.a. Usein kysyttyä. Viitattu 9.2.2011. 6. Minulla on tilapäinen oleskelulupa (B-lupa). Millä edellytyksillä voin hakea sen muuttamista jatkuvaksi oleskeluluvaksi (A-lupa)?
- Matinheikki-Kokko, Kaija 1997. Monikulttuurinen Suomi. Teoksessa Pitkänen, Pirkko (toim.) Näkökulmia monikulttuuriseen Suomeen. Helsinki: Oy Edita Ab, 9 – 20.
- Mustonen, Päivi 2007. Pompottelua ja osallisuuden kaipuuta. Maahanmuuttajien kokemuksia asiakaslähtöisyydestä ja sen toteutumisesta sosiaalityössä ja muissa julkisissa hyvinvointipalveluissa. Tampereen yliopisto. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos. Sosiaalityön pro gradu tutkielma. Viitattu 13.4.2011.
<http://tutkielmat.uta.fi/pdf/gradu01839.pdf>

- Pietilä, Irja 2010. Intercultural Adaptation as a Dialogical Learning Process. Motivational factors among the short-term and long-term migrants. Tampereen yliopisto. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Väitöskirja. Viitattu 5.2.2011 <http://acta.uta.fi/pdf/978-951-44-8089-8.pdf>
- Pudasjärven kaupungin kotouttamisohjelma 2009.
- Rastas, Anna 2005. Kulttuurit ja erot haastattelutilanteessa. Teoksessa Ruusu-vuori, Johanna & Tiittula, Liisa (toim.). Haastattelu tutkimus, tilan-teet ja vuorovaikutus. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy. 78 – 102.
- Rastas, Anna 2007. Rasismi lasten ja nuorten arjessa. Transnationaalit juuret ja monikulttuuristuva Suomi. Tampereen yliopisto. Sosiologian ja so-siaalipsykologian laitos. Väitöskirja. Viitattu 15.5.2011. <http://acta.uta.fi/pdf/978-951-44-6964-0.pdf>
- Riisio, Hilkka 2004. Missä hätä on suurin? Diakoniatyöntekijöiden näkemyksiä diakoniasta ja sen kohteesta Diakonia-lehdessä 1990 – 1995. Jy-väskylän yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Yhteis-kuntapolitiikan pro gradu –tutkielma. <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/12798/G0000499.pdf?sequence=1>
- Russel, Cynthia.K. & Gregory, David.M 2003. Evaluation of qualitative research studies. Evid Based Nurs 23 (6) 36-40. Viitattu 26.11.2011. <http://ebn.bmj.com/content/6/2/36.full.pdf>
- Rättyä, Lea 2009. Diakoniatyö yksilöllisenä ja yhteisöllisenä auttamisena yh-teiskunnallisessa muutoksessa. Kuopion yliopisto. Hoitotieteen lai-tos. Väitöskirja. Viitattu 18.11.2011. http://epublications.uef.fi/pub/urn_isbn_978-951-27-1309-7/urn_isbn_978-951-27-1309-7.pdf
- Sisäasianministeriö 2011. Kotoutumiskoulutus. Viitattu 17.3.2011. <http://www.intermin.fi/intermin/home.nsf/pages/0E2D0974CDF617F6C22575E1001F8C18?opendocument>
- Sisäasianministeriö 2011. Oikeus kotouttamistoimenpiteisiin. Viitattu 17.3.2011. <http://www.intermin.fi/intermin/home.nsf/pages/FE38E8FFB8EBDBABC22575E1001F7CFB?opendocument>.

- Sisäasiainministeriö 2011. Maahanmuuttosanasto ja tilastotietoja. Viitattu 9.2.2011.
<http://www.intermin.fi/intermin/home.nsf/pages/0BA8FB29A87335EAC225767E00495CCD?opendocument>
- Suokonautio, Jaana 2008. Palapelin palat paikoilleen: maahanmuuttajien kokemuksia kotoutumiskoulutuksesta ja ehdotuksia sen kehittämiseksi. Helsinki: Korpijyvä.
- Suomen evankelisluterilainen kirkko i.a. Kirkon työ maahanmuuttajien parissa. Viitattu 11.2.2011.
<http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp3?open&cid=Content2EE840>
- Suomen evankelisluterilainen kirkko i.a. Monikulttuurisuus seurakunnassa. Viitattu 11.2.2011.
<http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?open&cid=Content453714>
- Suomen evankelisluterilainen kirkko i.a. Paikallinen verkostoyhteistyö. Viitattu 11.2.2011.
<http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp2?open&cid=Content2BBCAE>
- Suomen evankelisluterilainen kirkko i.a. Turvapaikanhakijoiden tukeminen. Viitattu 11.2.2011.
<http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp3?open&cid=Content3F9312>
- Thitz, Päivi 2006. Diakonian yhteisölliset merkitykset. Kuopion yliopisto. Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Sosiaalipsykologian ja sosiologian laitos. Pro gradu tutkielma. Diakonia-ammattikorkeakoulu B raportteja 32. Helsinki:Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Timonen-Nissi, Sirpa 2011. Maahanmuuttokoordinaattori. Pudasjärven tukiasumisyksikkö. Sähköpostiviesti 6.2.2011. Tuloste tekijöiden hallussa.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Latvia: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Tuovinen, Tiina 2010. Maahanmuuttajanaisten kokemuksia kieli- ja kotoutumiskurssista. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Diak Etelä, Helsinki. Opinnäytetyö. Sosiaalialan koulutusohjelma. Viitattu 5.2.2011.https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/14705/Tuovinen_Tiina.pdf?sequence=1

- Työministeriö 2004. Tietoa asioimistulkkauksesta maahanmuuttajille. Työministeriön esitteitä 2004. Suomi. Viitattu 9.2.2011.
[http://www.intermin.fi/intermin/images.nsf/files/11F14301D2E4B6ACC22573A000462ED2/\\$file/tulkkima_fin.pdf](http://www.intermin.fi/intermin/images.nsf/files/11F14301D2E4B6ACC22573A000462ED2/$file/tulkkima_fin.pdf)
- Ulkomaalaislaki 2004/301, 30.4.2004. Viitattu 9.2.2011.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20040301?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=ulkomaalaislaki>
- Varto, Juha 1992. Laadullisen tutkimuksen metodologia. Tampere: Tammer-Paino Oy.
- Veikkola, Juhani 2002. Diakonian perustehtävät, visiot ja tavoitteet. Teoksessa Helosvuori, Ritva; Koskenvesa, Esko; Niemelä, Pauli & Veikkola, Juhani (toim.) Diakonian käsikirja. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino oy. 107-128.
- Vilkka, Hanna 2007. Tutki ja kehitä. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi
- Vuori, Jaana 2007. Perheen nimissä – Maahanmuuttajien opastusta tasarvoon. Teoksessa Vuori, Jaana & Nätkin, Ritva (toim.) Perhetyön tieto. Tampere: Vastapaino, 128 – 167.
- Vänskä-Rajala, Katja 2010. Kotouttamisen, kotoutumisen ja etnisten suhteiden seurantajärjestelmä 2011 – 2015. Sisäasiainministeriö maahanmuutto-osasto. Viitattu 1.5.2011.
[http://www.intermin.fi/intermin/images.nsf/files/17699ad82639558ac2257826004fc787/\\$file/kotouttamisen,%20kotoutumisen%20ja%20etnisten%20suhteiden%20seuranta.pdf](http://www.intermin.fi/intermin/images.nsf/files/17699ad82639558ac2257826004fc787/$file/kotouttamisen,%20kotoutumisen%20ja%20etnisten%20suhteiden%20seuranta.pdf)
- Yhdenvertaisuuslaki 2004/21, 21.1.2004. Viitattu 17.11.2010.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20040021?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=Yhdenvertaisuuslak>

LIITE 1: Teemahaastattelurunko

1 Millaisia kokemuksia haastateltavilla on asumisesta Pudasjärvellä?

Kerro, millaista on asua Pudasjärvellä

- asuminen tukiasumisyksikön asunnossa
- ystävät, sosiaalinen verkosto
- tekeminen, toiminta, harrastukset
- työ, koulu, opiskelu

2 Millaista tukea/apua haastateltavat ovat saaneet erilaisiin elämäntilanteisiinsa?

Kerro, millaista apua olet saanut

- edustajalta
- asioimisessa eri virastoissa (kela, työvoimatoimisto, poliisi, sosiaalitoimisto, asuntotoimisto, pankki)
- asumisessa
- ystävien saamisessa
- työn/opiskelupaikan saamisessa
- kielen oppimisessa

3 Mitä sinulle merkitsee kotouttamissuunnitelma?

Kerro omista kokemuksista, kun sinulle tehtiin kotouttamissuunnitelma

- millaisia asioita siihen kirjattiin
- seurataanko tilannetta, onko pitänyt muuttaa suunnitelmia

4 Seurakunnan merkitys

Kerro kokemuksistasi, jos olet ollut mukana seurakunnan eri toiminnoissa

- millaisia kokemuksia sinulla on toiminnasta ja millainen merkitys niillä on sinulle ollut
- millainen merkitys hengellisyydellä on sinulle
- millaista tukea/apua olet saanut sieltä
- mihin asioihin toivoisit tukea seurakunnalta